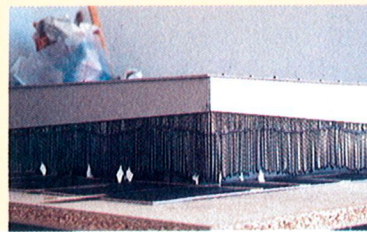
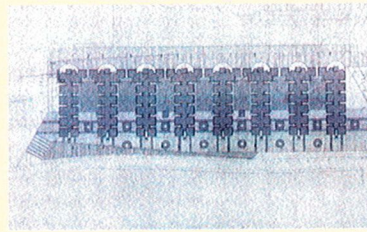
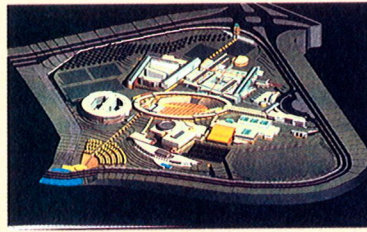
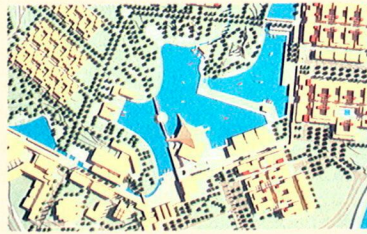

akçakoca buluşması II

emre arolat
can çinici
aslıhan

demirtaş
kenan

güvenç
baran idil

mehmet
kütükçüoğlu

nevzat sayın
han

tümertekin

murat uluğ

özcan uygur

semra uygur

atilla yücel

NEVZAT SAYIN: Semra'nın "yapıyı öneriyorsunuz ama burada yaşayacak olan insanlar için yeni bir kullanma biçimi de öneriyor musunuz?" sorusu önemli geliyor bana.

Bu soruyla ilgili olarak, bir yapıyı sadece dıştan göstereceğim, çünkü içini ben yapmadım! Bu evi oluşturan her eleman ya başka amaçlarla önceden üretilmiş elemanlardı ya da bu ev için tasarlandı ve fabrikada üretildi. Büyük pencerelerin üzerinde gördüğünüz prefabrik elemanlar; prefabrik fabrika yapıları için üretilen dere kirişlerinin ters kullanılmış halidir, yuvarlak pencere prekastları ise bu ev için üretilmiştir. Kısaca herşey; önceden üretilip şantiyeye getirildi.

Toplam 500 m2'lik bir yapı. Proje süresi 50 gün, uygulama süresi de 50 gün.

Daha sonra ince yapıyla toplam 100 günü buldu.

Öndeki tek katlı kitle, arkadaki kitleden ayrık, olabildiğince şeffaflaştırılmış bomboş bir kutudur, oturma, yemek gibi faaliyetler içindir. Diğer kitle ise daha özel mekanlar içindir.

Burada da, olabildiği kadar basit, temel geometrik formlarla çalıştım. Bunlar benim açıklanamayan tercihlerim.

KENAN GÜVENÇ: Bu, oluşumu itibarıyla, yani tasarımcıların nasıl tasarımı yapması gerektiğine dair çok iyi bir örnek. Bu bir container olmasına rağmen, simetri eninde sonunda içindeki programa dair imalarda bulunuyor. İçine bakınca, bir container. Simetriyle birlikte, birdenbire bir ekspresyon, dışavurumsal bir ifade haline geliyor.

NEVZAT SAYIN: Açıkçası, simetrik olsun diye başlamıyorum ama bir şekilde ortaya çıktığı zaman kendimi iyi hissediyorum. Burada da öyle. Container, çok yerinde bir tanımlama bence.

MURAT ULUĞ: Container olmasıyla, programın zamana bağlı olarak tekrar dönüşeceği arasında bir ilişki var. Bu simetrik değil, tam tersi asimmetrik; yemekle oturma arasındaki ilişki simetrik bir ilişki değil. Doğal olarak, onun cephedeki ifadesi asimmetrik hale gelebilir. Tasarımcının asıl uzlaşmasının bu olduğunu düşünüyorum.

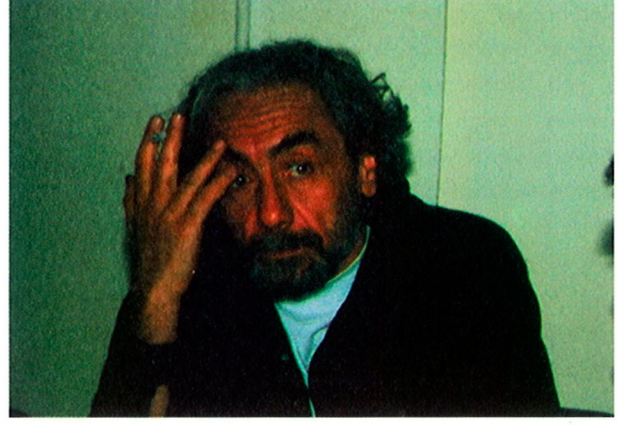
NEVZAT SAYIN: İtiraf etmeliyim ki yapıyla, onun ne için kullanılacağından azade bir ilişkim var. Kuskusuz işleyişi iyi çözmek zorundayım. Bundan öte, o yapıyla benim aramda, kimsenin benden istemediği, ama benim kendime "böyle olmazsa olmaz" diye dayattığım bir şeyler var; onun için böyle bir yapı çıkıyor. Sert, düzenleyici ve dayatmacı olmaya meyilli olduğumu kabul ediyorum.

Buna rağmen yapıyı bu şekilde oluşturup, içindeki yaşama pratiklerini de rahat bırakabilirsiniz. Bu yüzden de içini ben yapmadım diyebiliyorum. Nitekim bunun kullanıcısı olan insanlar böyle yapılara hiç yatkın değillerdi. Bu yapının hemen yanında 10 yıl önce yapılmış olan yapı hiç buna benzemiyor. Asıl tercihleri oydu; cumbaları, saçakları olan bir yapı... Fakat ilginç olan şu: Başlangıçta son derece itici buldular; zamanla, yapıyı kullandıkça, hatta diğer evle karşılaştırdıkça, itici olmadığını düşündüler. Hatta sevmeye başladılar. Başlangıçta bu evi soğuk ve uzak buldukları halde yaşamaya başlayınca mesele kalmadı.

CAN ÇİNİCİ: 50 gün tasarım, 50 gün inşaat süresine kim karar verdi, siz mi?

NEVZAT SAYIN: Benim için ilginç bir deneyim olabilir diye düşünmüştüm. İnşaat şirketi sahipleri oldukları için kışkırtabileceğim en iyi konu yapım süresi olabilirdi. Benim ilk teklifim, 30 gündü ve olabilirdi. Ama ekibin acelemilliği sürenin başlangıçta düşündüğümünden daha uzun olmasına sebep oldu.

Artık kesinlikle inanıyorum ki, proje süresi, uygulama süresine eşittir. Bir yapı, tasarlandığı kadar sürede inşa edilebiliyor.

1954 yılında doğdu. 1974-78 yılları arasında EÜGSF Mimarlık

Fakültesi'nde mimarlık eğitimi aldı.

1978-80 yılları arasında yüksek lisans eğitimine devam etti. 1980-84 yılları arasında Cengiz Bektaş ile bir okul sonrası eğitim süreci yaşadı. 1984'ten bu yana kendi mimarlık ofisinde mimarlık çalışmaları yapıyor. 1990, 1992 ve 1996 yıllarında Ulusal Mimarlık ödülleri aldı. Mimarlık ile ilgili çeşitli röportaj ve yazıları yayınlandı.

Ben istedikleri her şeyi yapabileceklerini söylediğim halde bir çok konuda ne düşündüğümü sordular. Özellikle mutfak konusunda. Buna rağmen mutfak, banyo, mobilyalar konusunda istediklerini yaptılar. Sanıyorum dış onlara ne yapmalarını değil ne yapmamalarını bir ölçüde söylemiş oldu.

Ben ısrarla aynı şeyi yapıyorum; daha doğrusu ısrarla aynı şeyi yaptığımı fark ediyorum sonunda. Bunu değiştirmek için uğraştığım zamanlar var. Fakat yine belli bir süreçten geçiyor ve öyle oluyor, sanki o şekilde olmak istiyor.

Daha çok; tek, kapalı bir yapıya yatkın olduğum halde, bu ev ilginç bir şekilde ikiye ayrılmıştır. Evi oluşturan fonksiyonlar keskin bir hatla önce ikiye ayrılmış, sonra bir koridorla yeniden birleştirilmiştir.

KENAN GÜVENÇ: Onun tektoniklerini oluşturan, açığa vurduran şey ne o zaman? Bu bir tezyinat mı?

NEVZAT SAYIN: Bu yapıda duvarın ta kendisi o eleman aslında. Belki buna tezyinat diye bakılabilir, bir bölümünün öyle olduğunu itiraf etmek lazım. Sadece ben öyle olmasını istiyorum, altında müthiş derin anlamlar yok. Şu tür kaygılar duyuyorum: yüksek olan kütlede yatay etkiyi artırmak için o bantları istiyorum. Alçak olanda böyle bir derdim yok ya da altlı üstlü büyük pencerelerin arasındaki yerde devamlılıktan kopmayı istediğim için tamamen gri kullanıyorum. Bu tezyinat mı, yoksa kurgunun ayrılmaz bir parçası mı? Ayırmak çok zor doğrusu.

Malzeme konusunda başlangıçta karar verip, sonradan değiştirdiğim hiçbir şey yok. Malzemeye düşünüyorum.

MURAT ULUĞ: Burada hacimsel bir şey var, tasarımsal olarak ifadesi bu. Halbuki temkinli bir sunumu var, yüzeysel olarak anlamlandırıldığını görüyoruz. Yüzeysel olanın tektoniğini kullanıyorsun orada; halbuki tasarım hacimsel bir tasarım.

NEVZAT SAYIN: Ama yapıya ön yüzünden bakarak arka yüzünün nasıl olduğunu kestiremezsiniz.

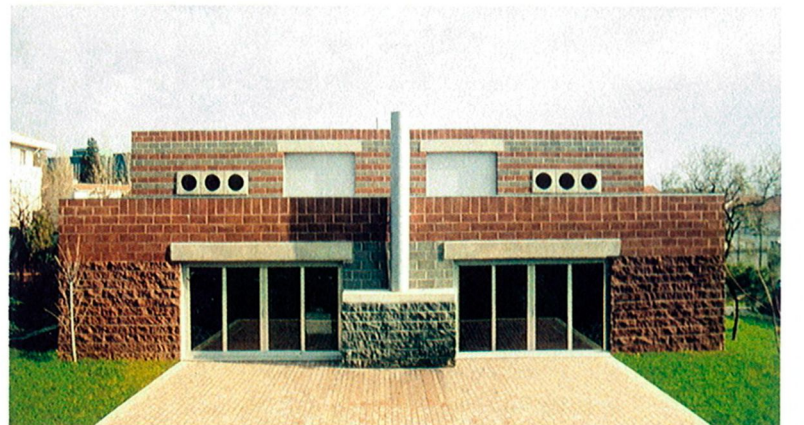
Dışla iç arasındaki ilişkiden yola çıkarak, şunu söyleyebilirim: mimaride duvar benim için en önemli şey. Onunla uğraşıyorum; hatta o yapıyı neredeyse o duvar için inşa etmeyi göze alacak kadar işi ileri götürdüğüm zamanlar oldu.

Ben modernist bir söylemin içinden yetiştim. Dolayısıyla için önemli olduğu, dışın, iyi çözülmüş bir için kendiliğinden sonucu olduğunu öğrendim ve buna da inandım üstelik. Fakat, zaman geçtikçe bunun çok da anlamlı bir şey olmadığını hissetmeye başladım. Sonra dışın kendi başına bir problem olduğunu ve ayrıca çözülmesi gerektiğini düşünmeye başladım. İyi çözülmüş bir için, her zaman iyi bir dışı hazırlayamayacağını, dışın kendi meseleleri olduğunu fark ettim. Duvar, iç-dış ara kesitinde duran ve bütün bu gerilimleri taşıyan en önemli eleman. Dolayısıyla, duvarı yalnızca bir düzlem olarak düşünemiyorum.

MURAT ULUĞ: Ama düzlem gibi çözüyorsun; sorun oradan kaynaklanıyor. Duvarı öyle görmeyen buradan çok belli. Burada duvar, duvara benziyor; yani bir tür duvar simülasyonu yaratıyorsun. Kaplamayı duvardan aldığımızda geriye ne kalıyor?

NEVZAT SAYIN: Çift cidarlı bir duvar var burada. Dışta 10 santim kalınlığında bir duvar, 10 santim boşluk ve 20 santim kalınlığında ikinci bir duvar, yani toplam 40 santim kalınlığında bir duvar var... Hiç sıva yok, içeride de, dışarıda da... Başlangıçta ve birlikte tasarlandıkları için "duvar" olarak geriye birşey kalmaz ama malzeme olarak yine kendisi kalır.

MURAT ULUĞ: Evet, asıl duvarı oluşturan şey o zaten. Duvarın kendisi kalıyor.

NEVZAT SAYIN: Bu yapı, Gön için yaptığım ikinci fabrika yapısı; iki yıldır kullanılıyor. Yedi yıl önce yapılmış olan eski yapının hemen arkasında.

Çevre şu anda burada görüldüğünden çok daha yoğun. Konutlar var, fabrikalar, depolar var, oldukça karmaşık bir yerleşim.

Yolların karakteri de değişiyor. İlk yapıda giriş vermediğimiz taraftaki yolun giderek giriş aldığımız yoldan daha önemli bir yol olacağına dair belirtiler var. Her ihtimale karşı burada da bir giriş hazırladık.

Yapının ortasında üç kat yüksekliğinde bir boşluk var. Bu boşlukla ikiye bölünen mekan bütün katlarıyla bu boşluğa bakar. Tuhaf imar kuralları dayatmasıyla ortaya çıkan kat yüksekliği sınırlamaları ve doğal havalandırma gibi konuların çözülebilmesi için bu şekilde oluşturulmuştur.

Henüz fabrikanın yapıya yerleşmediği, inşaatın bitmeye yakın olduğu sıralardaki bir fotoğraf bu. Bu benim için özellikle önemli, çünkü kalıpları söktüğümüzde bina neredeyse şimdiki haline gelmişti, daha sonra yapılan pek bir şey yok., duvarlar, döşemeler, kolonlar, her şey brüt beton; kalıpları söküp doğramaları taktığımızda bina bitmişti. Merdivenler, asansörler, köprüler, korkuluklar ise metal olarak atölyelerde üretilip yerlerine oturtulmuştu.

Bu yapıda benim için birkaç çok önemli "şey" var. Öncelikle şanslı bir durum, çünkü yedi senedir tanıdığım bir adam için bir bina yapım. Ayrıca eski yapıdan doğan sıkıntıları bildiğim, neredeyse en az onlar kadar işi tanıdığım için, oturdum, çizdim. Dolayısıyla, bu yapıda karışan-görüşen yoktu. Bir önceki yapıdan da bilerek, özellikle maliyetleri iyi kontrol edebiliyordum. Bu yüzden, maliyetler bile sorun olmadı; hangi yöntemle yaparsanız yapın daha ucuza da çıkarılamazdı bu bina.

Bu işin proje süresi 12 ay, inşaat süresi de aynı. Yapının toplam kullanım alanı 11 bin metrekare. Müteahhitsiz yapıldı. Ben büromu bir yıl oraya taşıdım. Bir senede neredeyse bire bir maket yapar gibi yapıldı. Doğrusu bir daha bunu denemek istemem, çünkü bu bir yıl boyunca, ben başka hiçbir şey yapmadım, sadece bununla uğraştım, birkaç arkadaşına çizdiğim ev dışında... İçinde benim, mal sahibinin temsilcisi olarak ortaklardan birinin, uygulamanın projeye göre yapılmasını kontrol eden, şantiyede adamlarıyla bulunan birinin; bir de, parayı kontrol eden, bütün satın almaları, pazarlıkları yapan bir kişinin olduğu dört kişilik bir üst yönetim oluşturduk ve dirsek temasıyla çalıştık. Zamanı ve parayı bu şekilde çok iyi kontrol edebildiğimizi gördük. Proje çok ciddi şekilde üç kere revizyondan geçti yapım sırasında, çünkü birçok karar değişti. Bu da gösterdi ki, benim burada yapabileceğim en büyük iyilik, olabildiği kadar serbest alanlar bırakmak, duvarlar ve bölmelerle onların eline ayağına dolaşacak bir mekân hazırlamamak ve becerabiliyorsam eğer büyük açıklıklarla onların rahat edebileceği bir mekân sunmaktır. Altı metreye altı metreyi bir önceki yapıda denemiştik ve bu onlara yetiyordu.

Kaliteyi elde edebildik ve ben, kalitenin kontrol edilebilir değil, üretilebilir olduğunu öğrendim. Bu, birçok şeyi gözden geçirmemizi gerektirdi. Bu yapının da, diğerlerinde olduğu gibi, hangi malzemeden yapılacağı en başından tanımlandığı için, brüt beton işlerini yapacak birini aramaya başladık. Betonu, kalıbı, demiri tanıyan, ama hiç yapı yapmamış, mesleki deformasyona uğramamış bir adamı aradığımız. Sonunda, viyadüklerle, barajlarla, köprülerle, tünellerle uğraşmış bir mühendis bulduk, Atatürk Barajı'nın gövde betonlarında taşeronluk yapmış. Onunla çalışmaya karar verdik. Bu tam istediğimiz şeydi. Kuzey duvarı 70 metre boyunda ve 11 metre yüksekliğinde bir duvardır, diyagonaldeki hata payı bir santimdir. Doğrama siparişleri önceden verilmiş ve kalıplar söküldüğünde getirilip yerine takılabiliştir.

Bu yapıda benim için önemli olan, "azaltma" diye bir sorun daha vardı ve bu yapıdaki birkaç önemli "şey"den en önemlisiydi. Dolayısıyla bu yapıda, sıva, kaplama gibi birçok örtü malzemesi yok. Döşemeler ve duvarlar, 25 santim kalınlığında betondan oluşur. Döşeme betonarme betonunun doğrudan kendisidir. Sadece tozumu önlemesi için sürülmüş bir koruyucu vardır, buna tuvaletler ve bütün diğer zeminler dahildir.

Bu, şunu getiriyordu: Bir defa bakımı kolay bir bina, kırılıp dökülecek şey-

ler yok binanın üzerinde. İkincisi, bütün titizliği bir konuda yoğunlaştırdığınızda, diğerlerini zaten elde etmiş oluyorsunuz.

Dolayısıyla burada, basitlik, azaltma, zamanı kontrol etme ve ucuza çıkarma konularını becerebilmiş olduğumuzu düşünüyorum.

Metrekare kaba yapı maliyeti -ki kaba yapı dediğimiz doğramaya kadar olan her şey-, 60 dolar burada. Binanın bitmiş metrekare maliyeti, tesisatlar dahil 150 dolar. Son anda giren bazı şeylerle birlikte, işletmeye alınabilecek durumdaki maliyeti en çok 200 dolar.

Bulunduğu çevre içindeki kötü yapılaşmayı da düşününce burada böyle bir yapı yapmak önemli geliyor. Abartısız olabildiğince azaltılmış kolaylıkla yapılabilir gibi görünen bir yapının çevre için olumlu etkileyici olduğunu düşünüyorum.

Yapı iyi çalışıyor; şu anda üzerinden iki yıla yakın zaman geçtiği için bunu söylemek mümkün; başta düşünülen şeyler hayata geçti.

ÖZCAN UYGUR: Dış kabuk 25 santimetrelük betonarme bir duvardan oluşuyor. Yapıyı nasıl ısıtılıyorsunuz?

NEVZAT SAYIN: Isı kaybı hesaplarını yaptırдық; içeride de fazlasıyla tezgâh, makine olduğu için, ısıyla bir problemimiz yok. İTÜ'den danışmanlık istedik. Kuzey duvarında terleme olabilir gibi görünüyordu; Ama, büyük açıklıklar olduğu için, olmadı. Yakıt gideri de, hiç abartılı değil.

CAN ÇİNİCİ: Bunun bir sürü açıdan çok iyi gerçekleştirilmiş bir yapı olduğu görülüyor. Ben şunu çok merak ediyorum: bir deri fabrikasıyla böyle bir yapıyı nasıl bağdaştırıyorsunuz? Konuttan çok farklı göremedim ben bu yapıyı...

NEVZAT SAYIN: Benim için fark yok.

CAN ÇİNİCİ: O zaman hemen şöyle bir soru akla geliyor: Kristal, üniversal bir mekân mı düşünüyorsunuz, her şeyde uygulayabileceğiniz?

NEVZAT SAYIN: Çok yakın olduğumu söyleyebilirim o düşünceye, ama şöyle bir fark var; hangi konuyla karşı karşıya olduğunuza bağlı... Şimdi yapmakta olduğumuz iki fabrika var, orada öyle düşünemiyorum. Çünkü tezgâhlardan birinin boyu 14 metre, yüksekliği 15 metre; bunun getirdiği, yapının nasıl olacağına dair zorlamalar var.

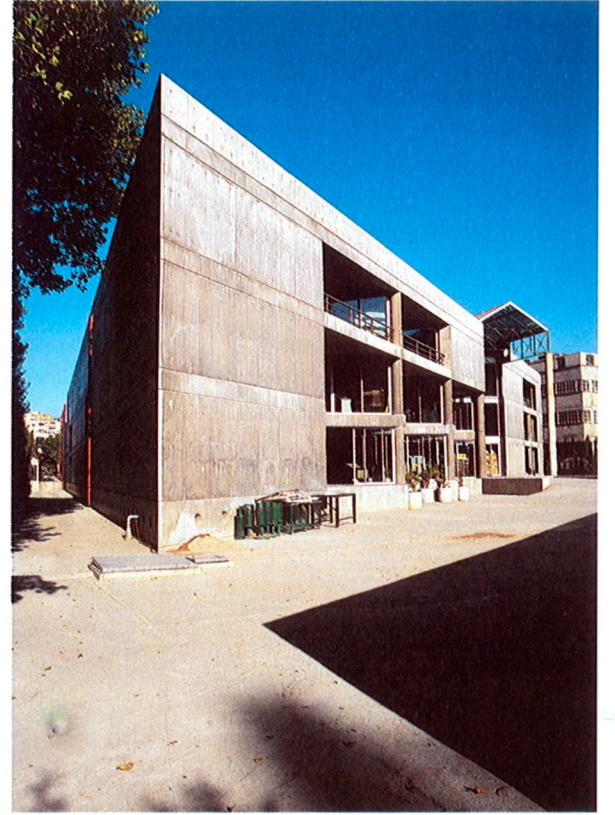
Burada, duvarın dışından bakarak içerisine dair herhangi bir fikre sahip olamazsınız. Arkasında ne olduğunu kestirmek, çok tanınmış şeyler dışında, kolay değil. Hele kuzey duvarına döndüğünüzde, bir bulmacadır, içeride ne olduğunu hiçbir şekilde işaret etmez.

ATILLA YÜCEL: Bu, kapasitesi anlamında bir fabrika, ama tıpkı şey gibi: Eski iş hanları vardır, apartman gibi görünür, içeri girdiğinizde çok büyük bir boşluk, boşluğun etrafında koridorlar, dükkânlar vardır. Burası da öyle bir atölye.

NEVZAT SAYIN: Duvar meselesini uçlara götürdüğümü söyleyebilirim. Brüt betonun çektirmelerinin duvarda bıraktığı delikleri standart dışı, uzun konik tıparlarla kapattık. Böylelikle duvar dış yüzlerinde, görenin açısıyla ilgili olarak, 50-60 cm uzunluktaki bir çizgiden sifıra doğru hareket eden ve bu arada doğrultuları da değişen gölge oyunları çıktı. Bununda iç mekanla bir ilgisi yok.

İç, benim için tüm değişkenliklere cevap verebilecek olgunlukta bir serbest mekândı. Çünkü ben, her şeyin değiştiğini varsayıyorum. Onun için de, içeriye dair bütün derdim, fonksiyonları değişkenlikle ilişkilendirmeyi iyi çözmüş olmak.

İçeriye bütünüyle serbest kullanıma bırakıyorum, ama çok keskin tanımlar da var. Ofisler, tuvaletler, merdiven ve asansör yapının doğu cephesine toplanmış. Bunun dışındaki bütün alanı onlar düzenlesin istiyorum. Çünkü,

yedi yılda, buradaki işçi sayısı 60'dan 400'e çıktı. 10 yıllık projeksiyonları bile bunu tanımlayamazdı. Çalışan beyaz yakalı sayısı ise, beşten yüze çıktı. Bu travmatik değişiklikler için serbest olunmasını gerektiriyor. -Dış ise istediğimiz gibi.

MURAT ULUĞ: Sanki o duvar, kendi başına var olan bir şey, kalınlaşmış duvarı bir varlık. İçini ise hiç merak etmiyorum.

NEVZAT SAYIN: İçini merak ettirmedeği duygusuna katılıyorum, bunu da istiyorum zaten.

ATILLA YÜCEL: Işığın kullanımıyla, mekânsal bir bütünlük sağlanıyor. Bu, bana Mısırlıları çağırıyor. Hiç benzerlik yok, ama tavır olarak o soyut geometriyi hissettiriyor.

BARAN İDİL: Bu gördüğünüz Harran Üniversitesi Kampüsü yarışma projesi maketi. Kampüs benim öteden beri çok ilgimi çeken bir konu. Zira kampüslerin nasıl olması gerektiğine dair, evrensel platformlarda pek çok tartışma yapılmış ve pek çok konvansiyon yayınlanmış. Bu konvansiyonlarda hep aynı sorunların tartışıldığı ve aynı ölçüt ve ilkelerin yer aldığı görülüyor. Ve bu durum 50 yıldır hiç değişmiyor.

Biz de, çok benzer ilke ve ölçütleri tartışarak işe başladık. Bizce de kampüs "sosyal yaşamı itibarıyla, "çok büyük ve güçlü bir merkezin etrafında gelişmiş, küçük bir kent" idi. (Yani öyle olmalıydı.) Bunu "büyük merkezli bir kasaba" diye de tarifleyebiliriz.

Böyle bir yerleşmede (25 bin nüfus) 10 dakikalık yürüme mesafesi içinde kampüsün her ögesine ulaşılmalı, ve Kampüs Merkezi olabildiğince geceleri de yaşayan bir mekan olmalı gibi temel ölçütler, dünya kampüs örneklerinde de hayata geçirilemiyordu. Türkiye'de yapılmış en başarılı örnek ODTÜ kampüsü. ODTÜ'de Fakültelerin eklenmediği yaya arteri, insan doğurucu öğelerden (Konut ve Sosyal Tesisler) soyutlandığı için, bu mekanda da arzu edilen sonucu alamıyorsunuz.

Dünya'daki bazı kampüslerde, fakültelerin tam ortasına öğrenci lojmanlarını yerleştirmek gibi denemeler yapılmış, Ancak bu kez konut yaşamındaki diğer istemler sorun olarak ortaya çıkmış - manzara, bahçe yaşamı gibi sukunet isteyen istemler.

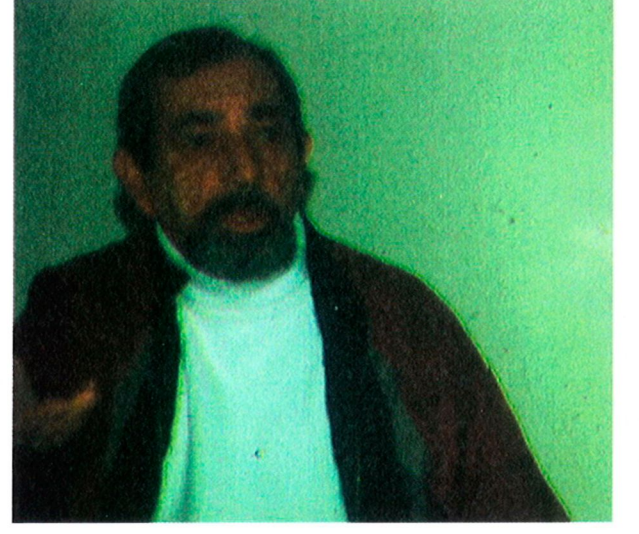
Bu sorunları aşmak için, hem keyif alınan, hem pastoral yaşam taleplerine cevap veren, hem görsel olarak birbirinden kopmayan, hem de işleyen, yani yürüme mesafesi standartlarını sağlayan bir model nasıl oluşturabiliriz?

Kampüsün düzenlendiği alan, çok büyük (2000 hektar) bir alanın içinde yer alan topografik bir çanak. Bu çanağın önünde önerilen seddeler ile içinde bir gölet oluşturulabiliyor. Su sorun değil. Zira alanın içindeki, şu gördüğünüz 40 metre genişliğinde sulama kanalı geçiyor. Oradan alınıp geri verilecek. Bu çanağı içine alan 4-5 yüz metre yarı çaplı çemberin içinde her işlevi topladığınız bir mekan organizasyonunda, tüm içsel ilişkileri, 6 ile 8 dakikalık yürüme koşulları içinde sağlamak mümkün oluyor.

Burada temel sorun, çoğu kampüste yerleşimin dışında karşılanmağa çalışılan rekreasyon ya da eğlence - dinlenme talebinin strüktürünün tam ortasında karşılanacak şekilde çözebilmektir. Bu düzenlemede gölet elemanı fakültelerin açıldığı çizgide ritim şeklinde, konutların olduğu kesimde ise doğal kıyı kenarı kullanımındadır. Aynı zamanda yamaçlarda yer alan konutların manzarasını zenginleştiren bir öğedir.

Fakültelerin eklenmediği yaya omurgası üzerinde oluşturmağa çalıştığımız, bir anlamda suni bir ritim yaşamı. Küçük kentler ve kasaba ritimlerinde bildiğimiz bir yaşam. Buradaki suni sözcüğünü, kendiliğinden oluşmamışlığı ifade etmek için kullanıyorum. Bu ritimin her çeşit yaya eylemlerini toplayan bir özelliği olmalı ve kampüsün merkezinin günün her saatında kullanılmasını sağlayacak bir çekiciliği olmalı idi. Tıpkı bir kıyı kasabasının ritimi gibi. Kampüs yaşamına ait senaryonun temel ölçütü bunlar.

Oysa, yarışmaya giren pek çok projede gördük ki, eski Urfa ya da Mardin kent dokusu ve Yerel Mimari kültürden esinlenmeler, önerilerinin temel ölçütü olmuş gibi. Biz bu tür yaklaşımları içine düşülmemesi gereken bir tutak olarak gördük.

1934 Niğde doğumlu. 1960'da İTÜ Mimarlık Fakültesi'ni bitirdi. 1980'e kadar şehirciliğin değişik alan ve ölçeklerinde, 1980'den bu yana ise kentsel tasarım alanında yoğunlaşan etkinliklerde bulundu. 1987 yılında Hasan Özbay ve Tamer Başbuğ ile TH & İDİL Şirketi'ni kurdu ve halen bu şirketin etkinlikleri içinde yer alıyor. Proje yarışmaları 40 yıldır sürmekte olan en önemli etkinlik alanlarından biri. Buna ek olarak, öğretim görevliliği ve Mimarlar Odası içindeki etkinlikleri de "sürekli yaptığı işler" olarak zikredilebilir.

Çünkü, mekan organizasyonunu belirleyen temel hedef, Güney doğu kentlerinden çok farklı bir sosyal yaşamı oluşturmak idi ve kuşkusuz kampüsün makroformu da dokusu da buna göre oluşacak idi.

Rihtımlaşan ve dokunun belkemiğini oluşturan yaya koridoru tüm fakültelerin dolup - boşaldığı, üzerinde eğlence, dinlenme ve sosyo- kültürel buluşma ve kümelenmelerin yer aldığı kafeterya, lokal, çarşı, konferans, tiyatro, Rektörlük gibi tesislerle beslenen ve öğrenci yurtları ve de lojmanlardan çok çabuk ulaşılabilen bir mekan olmaktadır. Yani hem hareket eden, hem de saçak altında ya da binalarda oturan toplulukların mekanı.

Bunun çok keyifli bir mekan olacağına inanıyorum.

Kampüslerin düzenlenmesinde çok önem verilen enternasyonal bir hedefde, öğrenci ve hocaların rastlantısal karşılaşmalarını maksimize etmektir. Aslında bu husus kent merkezlerinin kurgulanmasında da aynı önemdedir.

Biz bu sorunun, getirdiğimiz strüktürlemede gerçekten en üst düzeyde sağlayabildiğini iddia ediyoruz.

Gene inanıyoruz ki, bu mekan Urfa'nın, bir çeşit mesire yeri olacak ve kentle entegrasyon denen şey yaşamsal olarak sağlanabilecektir.

Yarışma aşamasında verdiğimiz Ziraat Fakültesi projelerinde ve lojman projelerinde gerek iklim özellikleri gerekse mimari dil açısından, yerel kültürle olan ilişkilerin avlu düzenleri, yataylığın egemen olduğu gabariler ve malzeme kullanımıyla sınırlı olduğu görülür.

Ayrıca, özellikle sokakların oluşumu ve tarifiğini sağlayan bina cephelelerinin kentsel duvarlar oluşturması da mimariyi hem şekillendiren hem de yerel kültürle ilişkisini kolaylaştıran bir tavır olarak yorumlanabilir. Bu tavır en güçlü olarak rihtım boyunca yer alan saçak-duvar kombinasyonlarında gözlenebilir.

Biraz da yarışma sonrası süreçten bahsetmek istiyorum

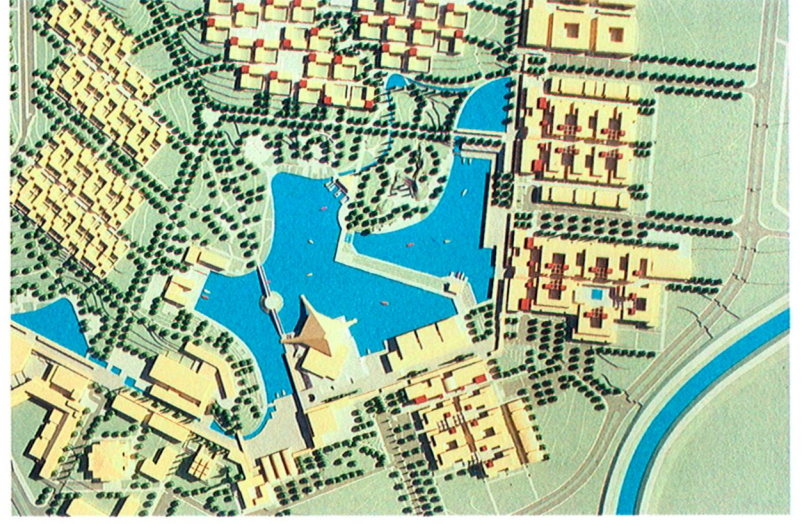
Yarışma şartnamesine göre 2 fakültenin uygulama projeleriyle, kampüsün alt yapı, planlama ve Kentsel Tasarım uygulama projelerini yapmamız gerekiyordu. Ancak, kampüste yer alan 4 fakülte ve 3 sosyal tesisin inşaatları 1995'te ihale edilmişti ve 7 müteahhit bir an önce proje bekliyordu.

1996 Temmuz'unda, yıl sonuna kadar kullanılmak zorunda olan ödenekle Alt yapı ve Kentsel Tasarım dışında kalan miktar bir fakültenin dahi uygulama projelerine yetmiyordu. Bu nedenlerle Ağustos 96'da yaptığımız sözleşme ile Yemekhane, Lojmanlar, Misafirhane ve 4 Fakültenin avan projelerini yaptık.

Bu aşamada, özellikle fakültelerin mimarisini tekrar ele almayı gerektiren bir veriyle karşılaştık. Bu fakültelere ait ihalelere esas olan büyüklükler, projelendirilecek binaların 1/2 ve 1/4'ü kadardı.

Mesela, 36 bin m2'lik Ziraat Fakültesi'nin 10 bin m2'lik kısmı yapıлып, öğrenime açılmıyordu. Bu nedenle, yarışma projeleri bir kenara atıldı. Tüm üniteleri olabildiğince parçalı ve kendi başına hem yapılabilişliği hem de birbirleriyle eklenilebilirliği olan bir mimari düzen oluşturduk.

Bütün bu bahsettiğim çalışmalar 4 ay içinde bitmek zorunda idi. Yoksa, ayrılan ödenek yanar idi. Öbür yıl devam etme şansımız yok idi. Bunu, çalışma müddetine dikkatinizi çekmek için söyledim.

Başta değinmeyi unuttuğum, önemli bir hususta, tüm Fakültelerin, önceden tariflenemez gelişme istidatları olduğu ve bu sorunun, zaman içinde kampüsün ana strüktürü deforme etmeden nasıl çözümleneceğidir.

Bunun, kampüsün tümüne servis veren yol strüktürü ve ulaşım düzeniyle ilgili büyük. Bizim modelimizde tüm içsel ilişkileri motorlu taşıtların soyutlanmış ve servisin dıştan bir güçlü ring yoluyla sağlıyor olmaktan kaynaklanan strüktürle, bu sorun çok kolay çözülebiliyor.

Önceki tartışmalarımızda yaptığımız eleştirilerin somut dayanağını kampüs ulaşım düzeninde görebilirsiniz.

Biz özellikle kentsel tasarımcı olarak yaya ve motorlu ulaşım soyutlamasını her kentsel projemizde uygulamayı adet edinmiş mimarlarız. Anlayacağınız arabayı çokda sevmiyoruz. Nitekim, kampüs projesine dikkatli baktığınızda, arabanın görseelliğinin dahi minimize edildiğini göreceksiniz. Mesela şu düzenli ağaçlık gibi görülen yerler, detaylı olarak tasarlanmış ağaçlıklı otoparklardır. Ayrıca, Urfa ikliminde gölgenin araba için anlamlı olacağını da düşünebilirsiniz.

Bundan evvelki tartışmalarımızda bu trafik - yaya ayrımı çok yer aldı. Bu nedenle üzerinde biraz daha duracağım.

Kentin ve ordaki sosyal yaşamın sağlamlığı ve gelişmişliğinin en ağırlıklı ölçütü , uzun yıllar, kişi başına düşen yeşil alan miktarı idi. Arabanın giderek kent sokaklarına egemen oluşu ile beraber, yeni tavırlar gelişmeğe başladı.

Kent mekanlarını ve özellikle merkezlerini yayalaştırma ve arabadan soyutlama giderek gelişmişliğin ölçütü haline geldi.

Artık, arabalarımıza farklı gözlüklerle bakmalıyız.

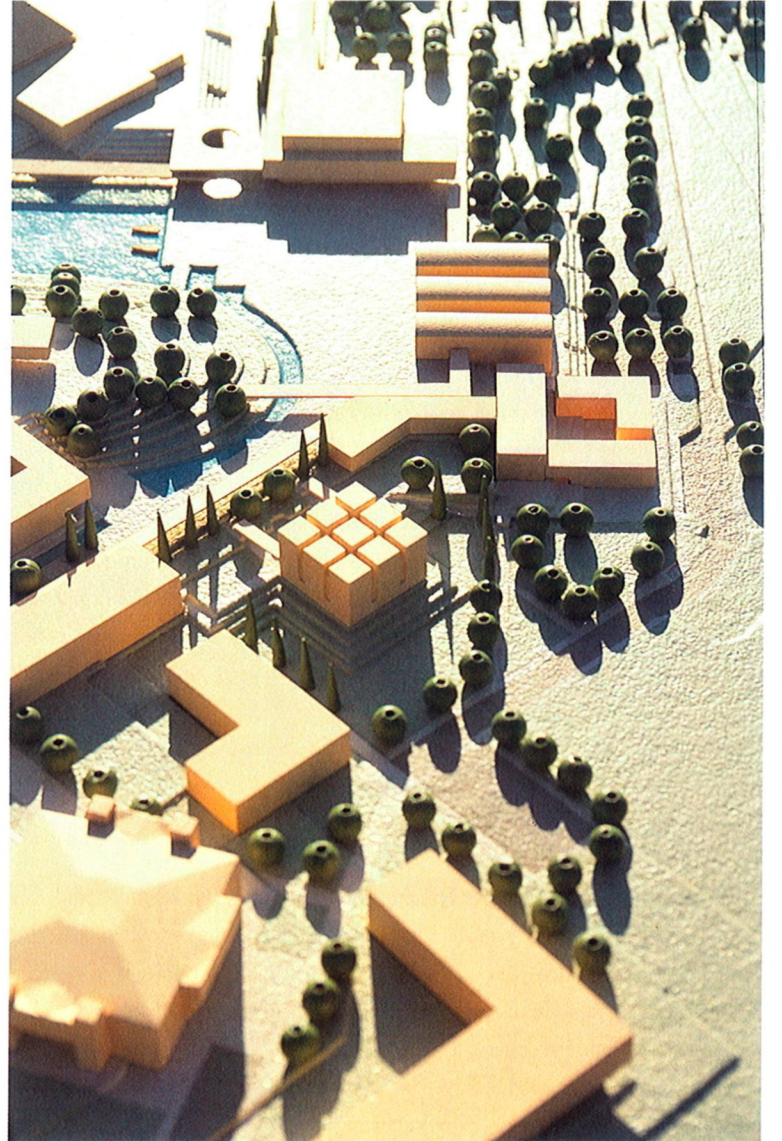
Tek yapı ölçeğinde oldukça soyut düzlemlerde tartışabildiğimiz bu sorun, Kentsel yaşamda tartışılmaz ölçekte somut bir sorun oluyor. Bu nedenle en fazla yayalaşmış kentlere en başarılı kent demeyi yadırgamıyorum. Bizim projemizde de bu ölçüte verdiğimiz ağırlık için yeterli neden var.

Han'ın projesinde tartıştığımız duvar kavramı, bizim projemizde çok ağırlıklı olarak var. Bu eleman yalnız sokak ölçeğinde değil, fakat gölet mekanını doğu yönünde tarifleyen yüzlerce metrelik bir kentsel duvar olarak ele alındı. Ancak bu duvar hakikaten duvara benziyor. Gerek malzemesi gerekse doluluk etkisiyle. Dersliklerin, anfilerin yer aldığı bu duvar etkili strüktüre her fakültenin küçük sokak ve avlularıyla eklendiği bir gelişken - ucu açık saçaklanma var. Rihtım boyunca süren saçak elemanları ise bu doku içinde de oldukça dominant bir eleman.

Lojmanların kurgusu bilinen bir kurgu. Ancak özelliği hem avlu iç bahçe istemlerine hem de manzara taleplerine uygun projelendirilmesi. Zira, meyilli bir yamaçta yer alıyorlar ve ufukları zengin.

Proje'nin temel iddialarından biri şu. Güney Doğu, Türkiye'de hiç bir hoca hatta asistanın, hele evli iseler, gitmeği arzu etmedikleri bir bölge. Suni de olsa hem kentsel hayat hem de pastoral istemler açısından kampüsü ayrıcalıklı bir hale getirebilirsek, beklediğimiz diğer kaliteler için hiçde azımsanmayacak bir görev yapmış oluruz.

ATILLA YÜCEL: Benim sorum şu: Burada çok farklı mekânlar var. Örneğin zemin katları nerelere açılıyor, farklı mekânlar arasında kullanım hiyerarşisi var mı?

BARAN İDİL: Yukarıdaki katların manzara olanaklarına karşılık, aşağıdaki katlara bahçe olanağı sağlamak gibi bir dengeleme tavrı var.

ATILLA YÜCEL: Tasarlama boyutuyla ilgili çok konuştuk. Tasarlayanlar her şeye karar vermişler, ama bu gelişme sizce her şeye rağmen ne kadar kontrol edilebilir bir gelişmedir, ya da ne kadar kontrol edilmesi gereken bir gelişmedir, veya kontrol etmeye imkân veren sistem nedir? Sanıyorum birtakım başka teknik sistemler bulmak gerekiyor.

BARAN İDİL: Sözüünü ettiğiniz sorunu gidermek için, öyle bir model iskelet oturtmalısınız ki, üstyapıda kontrol edemedikleriniz tariflediğiniz sosyal yaşam hedeflerinizi engellemesin. Yani o işleyiş, kurduğunuz senaryoya uygun olarak mekâna yansısın. Makro düzeyde ona kimliğini veren çizgiyi siz ortaya koymuş olursunuz, o değişmez.

Örneğin buradaki havuz, bir fantazi elemanı değil, tasarımın temel belirleyici öğesiydi; bu yüzden öncelikle onun yapılmasını empoze ettik.

KENAN GÜVENÇ: Kampusün bir deneyimlenme ölçeği var ve bu, toplumsallıkla üniversitenin sosyalliği arasındaki geçişler ile örülebilir. Tabii, mahrem mekânlarla sosyal mekânlar arasındaki ilişkiyi vurgulama tarzına, belirleyici olmasa da, mimar öneride bulunabilir.

Kampusün total mekânını yönlendiren yapının su olduğu iddiası var. Fakat bunu irdelediğimde, suyun böyle bir gücü var mı, diye soruyorum. Yani, diğer bazı şeyler suyu yutmaya başlıyor.

Suyun bizim tarafımızdan deneyimlenme ölçeği, esasında yüzümüze çarptığımız su kadar. Çünkü, metrelerle boğulmuş vaziyette, bölgenin çok büyük olması sebebiyle.

Suyun kendini bize açabilmesinin şartlarını, orada kendi ekolojisini yeniden üretebilmesine olanak verecek rastlantısallığı bizim önermemiz gerekir, diyorum. Kampüsün bir tavrı yok. Suyun var olması da, bu tavırsızlığın açığa çıkmasını önüyor. Çünkü, onun zenginleştiriciliğine güvenilmiş.

ATILLA YÜCEL: Burada kamusal diyebileceğimiz bir duvar var, yanında yürürken mekânsal izlenimler verebilecek bir duvar. Bu, kamusal potansiyeli taşıyan ve bir kampüs kimliğine damgasını vurabilecek ciddi bir unsur. Bu kurgunun bir de tehlikesi var; tekyüzlü bir hayat. Sadece bir tarafında bir şeyler var. Bu sokak iki taraflı bir sokak değil, bir tarafı peyzaj, rıhtım, yani tek tarafta seyirlik bir şey. İnsan orada ancak rekreatif bir eylem içinde olup, kafelere çekilebilir. Tek taraftan beslenmenin, oradaki etkinliği azaltıcı bir boyutu var, gibi geliyor.

BARAN İDİL: Bakın, kıyı kasabalarındaki rıhtım yaşamını gözünüzün önüne getirin... Bir kasaba alanındaki rıhtım, artık sahil değildir. Onun öyle bir çekiciliği vardır ki, gerisindeki ve uzağındaki tüm aktiviteleri bir çizgi üzerinde toplar.

ATILLA YÜCEL: Bir kıyı kasabasıdaki gibi, kıyıda olmanın keyfini sürebilirsin insanlar, dediniz. Bir de, kampus alanlarının suni olarak şekillendiklerinden bahsettiniz. Bu ikisini birleştirirsek; yani küçük bir kıyı kasabasıdaki keyfi yaşamak isterken, bu suniliği acaba doğallığa doğru çekemez miydik? Örneğin, burada çok keskin bir beşgen dolaşım hattı var, bir kısmı rıhtım, bir kısmı da lojman ve yurtların arasından giden bir yaya hattı, bir tarafı kıyılaşarak suyun kenarına doğru uzanıyor.

Kıyı kasabasında, bu hatlar bu denli keskin değildir. Burada, örneğin yurtlar kıyıya doğru daha da yanaşabilse, bu suniliği biraz da olsa deforme edebilse, sanıyorum bu son söylediğiniz keyfi daha çok yaşatır hale gelecek. Sunilik, sizin planlama kurgunuzda daha baskın hale gelmiş, diye düşünüyorum.

BARAN İDİL: Burada iki türlü yaşam sisteminden bahsetmişim. Bir; oradaki durağan konut yaşamı ve o yaşamın talepleri var. İnsanlar, hem yalnız yaşamaya mahkum edilmişliklerinden şikâyet ederler, hem de pastoral yaşama, bahçeli bir ev içinde kendilerine ait bir yaşamı arzularlar. Bu istek, oldukça masum ve mantıklı, çok doğal bir duygudur. Ama, şehir ritim�i zaten yapay bir şeydir. Ancak tek yüzlü olmasına karşı en yoğun kesimidir.

SEMRA UYGUR: Hepimiz üniversitede okuduk. Ben üniversitede yurttaki kalırken hep şu izlenimi edindim: Kente gitmediğim sürece çocuk sesi duymuyordum. Yani, kampüste kent yaşamından çok kopuk bir yaşantı içindeydim.

Bunun için yapmak gereken, yurtları, lojmanları ve kentin bazı başka öğelerini üniversite alanlarının içine taşımak olabilir. Bir bölümün arkasında bir lojman, bir yurt niye olmasın, diye düşünebiliyor insan... Bunun organizasyonu tabii ki çok zor, hele sonradan, bir seferde yapılan planlamalar için. Ama bu, benim üniversite yaşamımda hissettiğim bir sorun.

Buraya bakınca, aslında bir gece-gündüz farkı görüyoruz. Bir tarafı gündüz yaşayan mekânlar olarak ayrılmış, bir tarafı gece yaşayan mekânlar, ki bu da büyük kentlerdeki iş alanları, konut alanları ayrımı gibi.

BARAN İDİL: Bunu ben de, üniversite dokusunun oluşturulmasının temel sorunlarından biri olarak ortaya koymuştum ve bunu halletmenin, bu projenin temel hedeflerinden biri olduğunu söylemişim. Burada önemli ölçüde halledilme yollarının açıldığını söylemişim.

Siz "bu yerleşimde bu hiç yaşama döndürülemedi" anlamına gelen bir yorum yaptınız. Buna katılmıyorum.

Bence yaşanan yer, lojman veya yurt, bir fakülte dokusunun ortasında olabilir. Ama, orada yaşayan insanın belli ölçüde sessizliğe, manzaraya; lojmanda yaşayan kadının, çocuğun farklı bir mekana ihtiyacı var. Önemli olan, bu ihtiyaçları nasıl bir çizgide optimize edeceğimiz... Ben soruna böyle bakmanın daha doğru olacağını düşünüyorum.

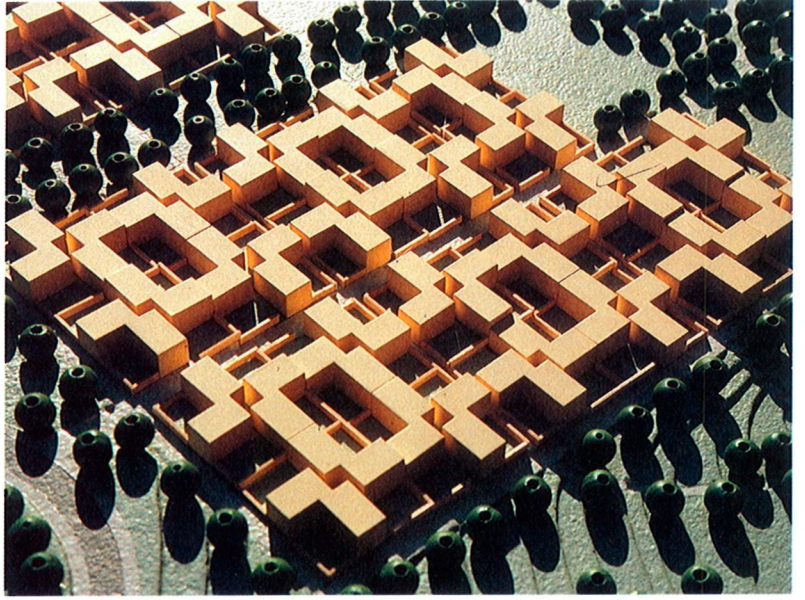
HAN TÜMERTEKİN: Sorun sanırım kampüs denen şeyde... Öğrenciliğimden bu yana, mimarî tedbirlerle çözümenin mümkün olduğunu hiçbir zaman düşünmediğim bir şey kampüs...

Çocuk sesi bence iyi bir örnek. Şehirde trafik tıkanır, trafik tıkanıldığında kırzıp küfrederken, önünden hep geçtiğiniz halde görmediğiniz bir vitrindeki bir şeyi görürsünüz, bir şey hissedersiniz. Bir okul boşalmıştır, çocuklar ortalığa fırlar... Bunları anlatmanın belki de alemi yok, şehirde hepimiz yaşıyoruz ve biliyoruz. Onun için, kampüs hiçbir zaman şehir olamaz.

ÖZCAN UYGUR: Zonlama diye bir şey kentte olamaz ve olmadığı görülmüştür bence. Bugün Ankara'da, Sakarya Caddesi'ne gidin; balıkçısı, kitapçısı, çocuk oyuncakçısı, konutu, alışverişi, arabası, çocuğu, yaşlısı, hepsi biraradadır. Siz meyva almaya gittiğinizde balıkçıyı, balıkçıya gittiğinizde kitapçıyı, kitapçıya gittiğinizde başka bir şeyi görebilirsiniz; yaşantı bu kadar zengindir.

KENAN GÜVENÇ: Üniversite hayatında mekân, öğrencinin mekânıdır; kampüsün mekânı diye bir şeyden bahsedemeyiz bana göre... "Onun ortamını yaratacak şey ne?" diye sorabilirim ben ancak.

ÖZCAN UYGUR: Ben diyorum ki, zoning, bir dönemde ortaya atılmıştı. Ama şu anda, konut bölgesi, sanayi bölgesi, kültür bölgesi, ticaret bölgesi gibi ayrımlar olmaya başladığı anda, o kentsel ortamın zenginliği kalmamaya başlıyor. Eğitim ancak gerçek hayatın içinde olduğu zaman anlamlı olur.

KENAN GÜVENÇ: Ben de diyorum ki, zoning bu kadar belirleyici değildir. Birisi zoning yapabilir; ama bu hayat tarafından patlatılır. Zoning bir soyutlamadır; yaşam onu saçaklandırır.

ÖZCAN UYGUR: Bunun bir örneği, sanıyorum 1970'li yıllarda, Belçika'da var. Şehri üniversiteye taşımak ve üniversiteyi şehirle birlikte geliştirmek... O zaman gerçek kent mekânını yaratmış oluyoruz. Orası dört ay ölü değil; çocuklardan, yaşlılardan, dilencilerden, satıcılardan mahrum bir bölge değil artık. Orası gerçekten bir kent mekânı. Ama, esas olarak üniversitenin şekillendirdiği bir kent mekânı.

BARAN İDİL: Yapmış olduğumuz şey sadece şehirle yanyanalığı sağlamaktan ibaret olan bir işlem değil. Mesela İTÜ Taşkışla şehrin içinde bir eğitim ögesidir. Ama kampus değildir.

ATILLA YÜCEL: Avrupa üniversitelerinin kentle ilişkileri çok ilginçtir; Bologna mesela güzel bir örnektir. Oxford, Heidelberg gibi örnekler de var. Soğuk bir tarafında kültür merkezi, öbür tarafında anfi vardır; yani şehir içinde dolaşan, şehrin bir bölümünü kullanan üniversiteler bunlar. Ama, bunun gibi bir organizmayı Urfa'da 14 bin öğrenci için beş yılda yaratmak pek olacak şey değil.

BARAN İDİL: Kampüsü tartışmak başka bir şey, üniversite birimlerinin kullanımını, bunun kentle olan bütünleşmesini tartışmak başka bir şey. Kampüs kavramını reddetmek farklı bir şey.

Zone denen şeyin dünyada yok olması gibi bir şey yok. Zone olmak mecburiyetinde kalan kullanımlar var.

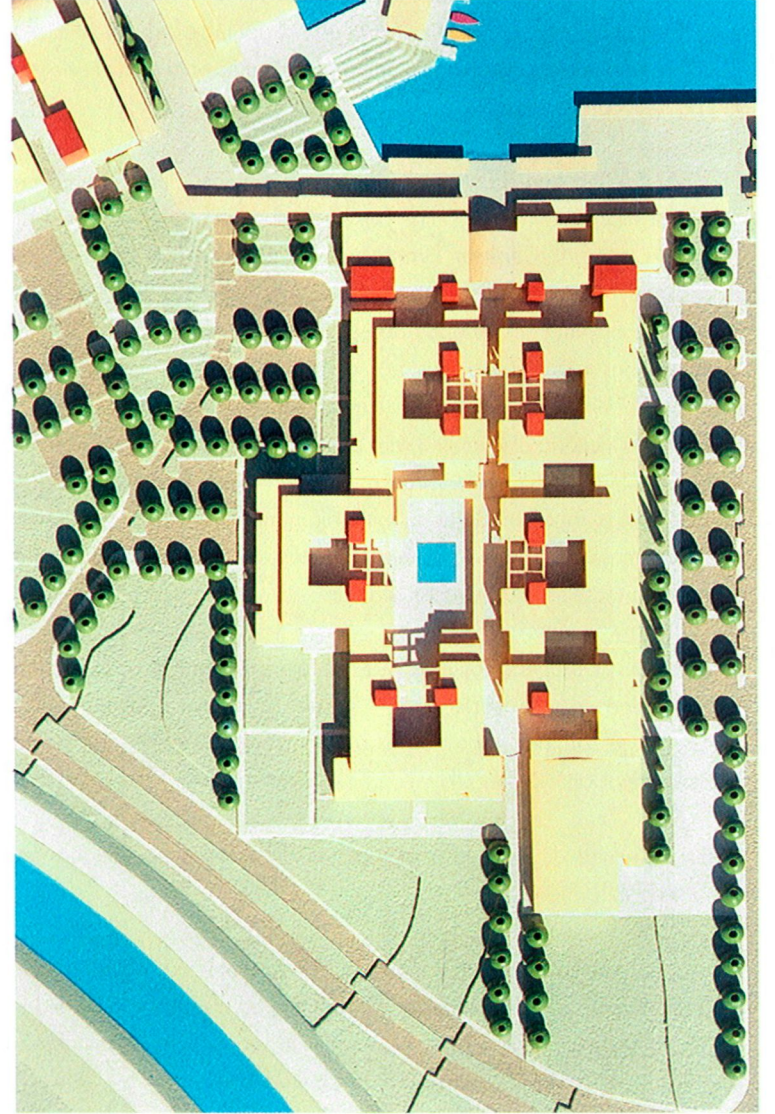
Burada çekicilik çok önemli. Söyleyin, Ankara'da Sakarya'ya niçin gidiyorsunuz? Sakarya'nın canlılığını sağlayan, oranın konutunda yaşayan insan mı? Hayır. Orada çok farklı bir çekicilik var. O çekiciliğin bir kısmı oradaki ticareten kaynaklanıyor. Burada, bizim kullanmaya çalıştığımız temel çekici unsur ne olmalı? Çünkü zengin bir ticaret yeri değil orası. O zaman, başka türlü çekiciliklere ihtiyacımız var demektir.

ATILLA YÜCEL: Ankara'da bir başka deneme var: Bilkent. Mimarisinin başarısı beni ilgilendirmiyor bu örnekte. Orta Doğu'yu tabii ki daha nitelikli buluyorum. Ama Bilkent'te başka bir şey deniyor. Tümüyle rant ön planında tutan, bir vakıf sisteminin ticarî hedeflerini gözeten bir deneme. Pahalı konutlar, alışveriş merkezleri, konser salonuyla, üniversite çevresindeki nüfusu oraya çekmek ve üniversiteyi kentin kullanımına açmak. Bu ilginç bir deneyim. Ankara'nın o tarafa doğru gelişmesi içinde, 10-20 sene sonra Bilkent'in nasıl bir aktiviteye gebe olduğunu çok merak ediyorum. Bu anlamda çok ilginç bir laboratuvar.

NEVZAT SAYIN: Doğrusu ben, kampus fikrinin, ya da Özcan Uygur'un deyişleriyle "bölgeleme" ya da "zoning" in, hiçbir zaman iyi bir sonuç vermeyeceğini düşünüyorum. Çünkü, burası ne bir kıyı kasabası, ne de orası bir rıhtım; bu sadece bir simülasyon, öyle olduğunu varsaydığımız bir şey. Onun için de çok zorlama. Bu yüzden de kampus biraz tehlikeli bir şey.

BARAN İDİL: Belki bir başka yerde kampus fikri tartışılabilir; ama sosyo-kültürel gelişme hedeflerinizin olduğu, kampüsün topluma bir şeyler katacağını düşündüğünüz bir statüde, kampüs fikrini tartışmak biraz lüks değil mi?

CAN ÇİNİCİ: Ben burada bir gruplaşma sezdim. Bunun kampüs örneğinde ortaya çıkması çok ilginç. Çünkü bu da, dizginsiz kapitalin ortada olduğu bir iş. Mesela Han Tümertekin, kampus yapmayı reddetti. Kendi

alanına çekilme hissi, ihtisaslaşmanın bir sonucu. Mesela, çok iyi ev yaparsınız, dersiniz ki; "Ben otel yapmaktan anlamıyorum." Ve öyle tanınırsınız; hakikaten ev yaparsınız hayatınız sonuna kadar. Bu bilinçli bir ihtisaslaşmadır.

Ama bu bana kaçış gibi geliyor. Mimarlar tam sisteme pençelerini geçirecekleri noktada kamplaşıyorlar. Biz mimarlar bu sistemden çekilince hangi ahlakî sınırdan bahsedeceğiz? Çekilme taktiğini ben anlamıyorum. Çekilmek ancak, entelektüel bir düzeyde, anlaşılabilirliğiniz bir ortamda, bir sanat ortamında anlaşılabilir olacak bir şey. Sizin mimar olarak çekilmeniz şok etkisi yaratmıyor. Başkaları malı götürmeye devam ediyor; size ihtiyaçları yok.

ASLIHAN DEMİRTAŞ: Bence kampus tamamen tercih meselesi. Çalışırken çocuk gürlütüsü duymak istemiyor olabilirim. Kampüs ortamı, büyük bir üniversite söz konusu olduğunda, Orta Doğu Teknik Üniversitesi gibi, gerçekçi bir çözüm gibi geliyor. Ben kampüste okudum ve çok da zevk aldım okurken. Kampüs bir öğrenci mekânıydı, bir sürü insanla ortak şeyler yaptık; bu heyecan vericiydi.

NEVZAT SAYIN: Ben, bunların mimarlığı yapılamaz, demiyorum. Benim için basit fiziksel kompozisyonlar yaratmak değil mimarlık. Oradaki davranışlarla doğrudan ilişkiler kurmaya çalışıyorum. Adam kafasını çevirdiğinde neyi görecek, iki adım attıktan sonra sağa sapıp yükselince ne yapacak... Bu yüzden, kampus örneği önemli. Yaklaşık olarak aynı yaş grubunda insanlardan oluşmuş bir yer için vereceğim mimarî kararlar sonucunda, teknik olarak sorun çıkmaz, kimse ezilmez sınıf boşalırken, ama benim mekâna ekleyebileceğim pek bir şey yoktur.

Geriye çekilmek gereken alanların çok iyi tayin edilmesi gerekiyor. Bu yüzden de ikiye ayırıyorum: Birincisi, mimarlığın meselesi olduğu halde benim olmayan meseleler. İkincisi, mimarlığın meselesi gibi görüldüğü halde mimarların meselesi olamayacak olanlar.

BARAN İDİL: Düşünebiliyor musunuz; 25 bin nüfus var burada; bunun 9 bine, 10 bine varan kısmı personel ve hocalar, aileleriyle birlikte. Aile lafını gündeme getirdiğiniz anda, birdenbire karşınıza değişik yaş grupları, değişik ihtiyaçlar, ilişkiler çıkıyor. Yani kentleşme çıkıyor.

Burası, "içinde dilencisi, pazarı olmayan" bir sosyal topluluğun kenti, bunu reddedebilir misiniz?

Ayrıca, gerçekten anlamakta zorluk çektiğim yorumlar var. Binlerce insanın değişik amaçlarla üzerinde toplandığı rihtımın, bu insanlar için hiçde kentsel rihtım keyfi alınacak bir yer olmadığını iddia etmenin ki rihtımlar hep sunidir mantıksal dayanağı nedir? Bana bunu kanıtlayacak bir örnek gösterebilir misiniz.?

Bizim, önerdiğimiz rihtım yaşamından beklentilerinden hiç kuşku yok. Çünkü, rihtımın envai çeşidini de her yaş döneminde - yıllarca yaşadım. Şehircilik birikimim de, onun kent içindeki konumu, oluşumu ve kentin sosyal yaşamındaki yerini anlayacak düzeydedir, diye düşünüyorum.

EMRE AROLAT: Ankara'da Ahlatlıbel bölgesinde, toplam 210 bin metrekare civarında bir araziye sahip, anaokulu, ilkokulu, ortaokulu, lisesi ve 5400 öğrencisi olan bir eğitim yapısı bu.

Yapı, genel olarak eğitim yapılarının içermediği birtakım sorunları içeriyor. Çünkü, dünyada artık bu kadar büyük çapta okul yapılmıyor.

Bu arazi ODTÜ'den alınmış; 75 bin metrekare civarında kapalı alana sahip olması düşünülüyor yapılan yapı grubunun. Bunun 3/5'ü gibi bir bölümünü eğitim yapıları, kalan kısmını da ortak kullanılacak sosyal tesisler oluşturuyor.

Bu davetli bir yarışmaydı. Jüri, ihtiyaç programıyla çok uğraştı. Eğitim yapıları konusunda uzman bir İngiliz mimarı danışman olarak görevlendirilmişti ve bu sürecin sonucunda ortaya çıkan bir yarışma şartnamesi vardı. Biz de, Türkiye'de çok alışılmamış olan bir sistemle, soru-cevap yerine, jüriyle ve danışmanla yaptığımız aşağı yukarı birer gün süren toplantılarla, TED Vakfının ihtiyaçlarını bilir hale geldik.

Jürinin ortaya koyduğu birtakım ön kriterler vardı. Bunlardan biri esneklikti. Okullara kendi kimliklerinin verilmesi, bu kimlikler arasında bir ilke dengesinin sağlanması bekleniyordu. Bu kadar çok sayıda öğrencinin birlikte hareket etmesinin getirdiği sirkülasyon problemlerine karşı, 'cluster' diye adlandırılan kümelerin oluşturulması ve öğrencilerin mümkün mertebe gruplara ayrılarak hareket etmelerinin sağlanması; bunun için projede yapısal önlemlerin alınması gerekiyordu. Derslik dışındaki mekânların artırılması; etkinlik odaları, multi-medya merkezleri, hobi odaları, sanat-tasarım stüdyoları, müzik-dans stüdyoları gibi mekânların hep bu 'cluster'ler içinde çözülerek bireysel öğrenimin özendirilmesi hedeflendi. Yani, çocuklar teneffüslerde koridorlarda itişip-kakışmak yerine, bireysel öğrenime dönük imkanlara kolayca erişebilsinler; bunlar öyle kapısı kilitli yerlerde olmasın, sürekli kullanılabilir durumda olsun, istendi.

Giriş-çıkış için, şu anda oluşmamış olan, ama oluşacağı düşünülen yolun kullanılması isteniyordu. Bu hemen beraberinde bir trafik sorununu da getiriyor.

İki şey vardı çözmemiz gereken: Bir tanesi, okulun güvenliği. Bu yüzden, çok kontrollü olarak giriş-çıkış yapılabilen bir sistem isteniyordu.

Biz bu sisteme yönelik bir iki şey yaptık. Okulun, yani tüm sitenin ana giriş bölümü dediğimiz noktayı planlayıp, ilk girişe çok yakın, velilerin çocuklarını anaokuluna ve ilkokula bırakabilecekleri, kolaylıkla ulaşılacak bir ön giriş verdik.

Sosyal tesislerin olduğu, dışarıdan da kullanılabilir olan mekânlar dizisinin olduğu noktada ikinci kontrollü bir giriş yapmayı doğru bulduk. Çünkü, içerisi tamamen yaya kullanımına açık. Ancak bir noktaya kadar arabayla ulaşmamız mümkün.

Okulun genel kurgusu bu. Ortada, birleştirici mekân olarak gördüğümüz, birtakım ortak gösterilerin yapılabilmesi, çeşitli yaş gruplarındaki çocukların biraraya gelebilecekleri, zaman zaman teneffüslerde kullanılacak bir meydan var. Biz bu meydana biraz daha fazla işlev yüklemeye çalışıyoruz, henüz çok kesin bir tarifini de yapabilmemiş değiliz. Bunun ortasında ki de, sadece öğrencilerin kullanacağı, hatta hocaların girmesinin yasak olduğu, içinde bir iki toplantı salonu, bir cep sineması bulunan, zemin katı kafeterya olarak kullanılan bir öğrenci merkezi.

Biz en başında konuya çok basit bir okul yapısı olarak baktık. Fakat işin içinde İngiliz danışmanlar, vs. olunca, konunun çok basit olmadığını, hatta bizim açımızdan artık rantabilitesi olmayan bir proje haline geldiğini gördük. Şu anda büromuzda 18 kişi bu proje için çalışıyor.

Anaokulu tek katlı bir yapıdır. Ara bahçenin ilkokulla görsel bir ilişkisi var. Yemekhane ve sosyal tesislerin önünde açık yüzme havuzu var. Ortada üç tane avlu mekânı var. İstenen; birinci ve ikinci sınıftaki çocukların sürekli olarak kontrolde tutulabilmesi, diğer yaştaki çocuklarla çok fazla bir arada olmamaları ve kaçacak yerlerinin olmamasıydı. Avlular bunun için ide-

1963 yılında Ankara'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve Mimar Sinan Üniversitesi'ni bitirdi. 1986-87 yıllarında Washington D.C.'de Metcalf and Associates bürosunda çalıştı. Çeşitli yarışmalarda ödüller ve 1992 yılında "Yapı" dalında "Ulusal Mimarlık Ödülü"nü aldı (Ş. Arolat ve N. Arolat ile birlikte). 1987 yılından bu yana AROLAT'ta mimarlık çalışmalarına devam etmektedir.

al çözüm oldu. Sınıfların hepsinden doğrudan bu avlulara çıkış imkânı var; sınıfların koridor tarafında bir giriş kapıları varken, ön taraflarından da avluya ulaşabiliyorlar.

Bu böyleyken, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflar, arkadaki spor sahalarını daha çok kullanıyorlar; kottan dolayı bu bölümden düzayak dışarıya ulaşabiliyorlar. Aynı şey ortaokul için de geçerli. Ortaokul şu anda üç katlı, ama her katından -yine topoğrafyadan dolayı- doğrudan dışarıya çıkış imkânı var. Batı cephesine bakan sınıf veya laboratuvar yok. Kuzey-güney yönünde çalışıyor sınıflar. Ortada bir idarî bölüm var; bu idarî bölüm sürekli olarak çiğnenen bir yer.

Bizden dış mekân kullanımıyla ilgili birtakım stratejiler saptamamız istenmişti. Öncelikle, birleştirici mekân dediğimiz orta alan vardı. Ayrıca, spor alanlarının, avluların kullanımını düşünürken de, hep değişik yaş gruplarından çocukların olası davranışlarını tahmin etmeye çalıştık.

Şartnamenin bir ön koşulu olarak, doğa ile öğrenme gibi bir kavram ortaya çıkıyordu. Biz, bu maddeyi değerlendirerek, hobi bahçeleri, çocukların doğrudan doğayla katılımcı olarak uğraşabilecekleri birtakım alanlar, yarı yapay bir anfi ve su ögesini kullanarak, eğitim alanlarını komşu arsa olan ormanla bütünleştirme fikrindeyiz. Arazinin kullanımında, sürprizli mekânlar aradık. Bu, jüri tarafından çok eleştirildi.

Tiyatro-Kongre dediğimiz bölümde dairesel bir ana mekân vardı. Bu, İngiliz danışman tarafından "Çok şık, ama olacak iş değil" diye değerlendirildi. Hâlâ uğraşıyoruz; dairesel mekân niye olmasın diye.

İlkokulun arkaya doğru gelişen bir şeması var, orta mekâna açılmıyor. Orta mekân çok hareketli bir mekân ve ilkokul öğrencilerinin çok hareketli bir bölgeye bakmaları bize doğru gelmedi. Dolayısıyla burayı bir miktar sağır bıraktık.

Batı güneşine karşı aldığımız birtakım önlemler var; tepeye takılı bazı saçaklar yapmayı düşünüyoruz. Bunları hep hafif malzemeler, örneğin metal kaplamalar olarak düşünüyoruz. Bu dairesel mekânın içinde Medya Kulesi dediğimiz bir kule var.

Bu proje sürecinde, aslında Türkiye’de çok da alışılmış olmayan bir sistemle çalıştık. Hiçbir zaman mal sahibiyle birebir ilişkide değildik. Onun yerine, biraz daha bizim dilimizden konuşan, sorunlarımızı anlayan, bilen ve bizim gibi hissedebilen bir grupta, bir tampon grupta çalıştık. Bu grup aslında çok önemli bir hizmet yapıyor. Hem proje sürecinde, hem de inşaat boyunca sürekli bir kontrol mekanizması yaratıyorlar.

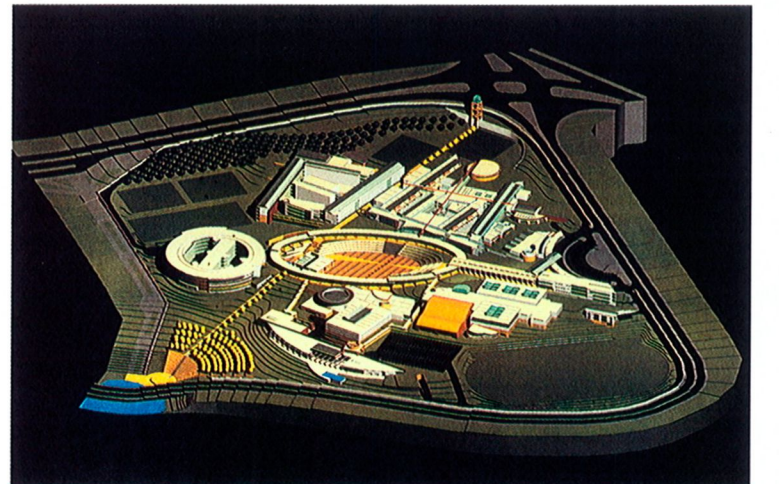
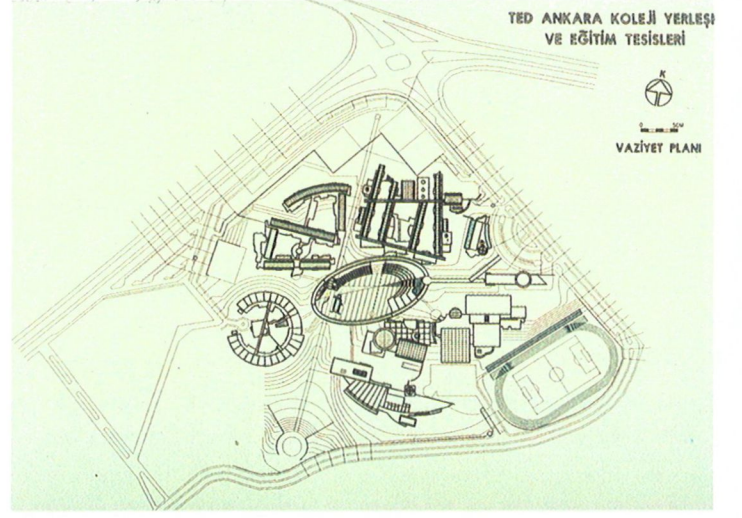
Bu sistemin, bu tür büyük projelerde uygulanması gerektiğini, hiçbir mimarın doğrudan mal sahibiyle, yani parayı veren adamla karşı karşıya gelmemesi gerektiğini düşünüyorum.

SEMRA UYGUR: Emre Arolat’ın konuşmasında geçen, "Mimarların rantabl iş yapmaları" ne demek, ben doğrusu merak ediyorum. Çünkü bir şeyin sorumluluğunu alıp, bunun altına da imzamızı atıyorsak, artık bunun rantabl olup olmaması bizi çok ilgilendirmemeli, diye düşünüyorum. Bunun sözkonusu edilmesini hiç doğru bulmadığımı belirtmek istiyorum. Böyle bakmanın etik boyutu sizce nedir?

EMRE AROLAT: Yani mimarîde rantabilite çok ikinci planda kalan bir şeydir mi demek istiyorsunuz?

SEMRA UYGUR: Bir şeyi iyi yapmak adına, size verilen sürenin 50 katı çalışmak zorunda olabilirsiniz. Ama bunu yapmak zorundasınız, eğer iyi yapmak adına bunu yapıyorsanız... Bundan şikâyet etmek bence doğru değil.

EMRE AROLAT: Ben özellikle böyle bir ortamda bunun konuşulmasının şart olduğunu düşünüyorum. Çünkü biz mimar olarak iyi para kazanmalıyız ki,

belirli noktalarda daha güçlü durabilelim. Ben bunu biraz açmak için öyle söyledim. Ama doğru bulmayabilirsiniz, o sizin düşüncenizdir.

SEMRA UYGUR: Bir de, ortak mimarî dil arayışından bahsettiniz. Yapılara bütün olarak baktığımda, tamamının bir mimarın elinden çıkmış olduğunu bilmesem, kesinlikle farklı mimarlar tarafından projelendirildiğini düşünürdüm. Çünkü tek yapının kendi içinde bile, o kadar farklı diller var ki... Karmaşaya doğru giden bir taraf var. Şunu sormak istiyorum: Bir yerin neşeli hale gelmesi, birçok elemanın birlikte kullanılışı ile mi, yoksa o yapının tevazu içinde, sadelikle bir bütünlük ifade etmesiyle mi olur?

EMRE AROLAT: Benim için çok neşeli olan, sizin için çok iğrenç olabilir; bu çok sübjektif bir konu. Biz de hasbelkader kazandık bu yarışmayı ve bizim için neşeli olanı yapıyoruz. Ben tevazu içinde olan bir şeyin de çok neşeli olabileceğini düşünüyorum, ama o, işin en zor kısmı. Aslında onun arayışındayız açıkçası.

SEMRA UYGUR: Forum alanı, aslında hiçbir ulaşımın çakışmadığı bir yer. Sadece sonunda bir anfi olan, kenarından bir yol geçen bir yer. Eğer siz oraya isteyerek, programlanmış olarak gitmezseniz, o forum alanına ulaşmıyorsunuz. Zaten çocuklar sadece günün saat 8.30'la akşam 16.00 arasındaki zamanlarında burada kalıyorlar ve bir tek öğlen saatlerinde burayı kullanabilme şansları var. Dolayısıyla forum alanının anlamını, tanımlanışını çok kavrayamıyorum doğrusu.

EMRE AROLAT: Burası bir defa mecburen çiğnenecek olan bir yol. Çünkü ilkokula, ortaokula, liseye, bu taraftan geldiğiniz zaman spor merkezine, tiyatroya, kongreye ve yemekhaneye hep burdan ulaşıyorsunuz. Bir de bunun ortasında bir öğrenci merkezi var. Buraya biraz daha işlev yüklenmesi gerektiğine katılıyorum. Örneğin dediler ki; "burada 2500 ilkokul öğrencisinin merasimi nerede yapılacak?". İşte burada yapılacak. Ama burası bir taşlık değil; belki birtakım soyut objelerin yer aldığı, birtakım sürekli veya geçici açık sergilerin yapılabileceği, öğrencilerin biraraya gelebilecekleri, bu öğrenci merkezinin varlığı dolayısıyla da mecburen çiğneyecekleri bir yer.

TED'de öyle bir gelenek var; mesela bir adam gitar çalıyor, 40-50 kişi de o gitarı oturup dinliyor, beraber şarkı söylüyorlar. Böyle mekânların oluşması bu tür şeyleri provoke edecek, diye düşünüyoruz. Bu tabii bomboş bir meydan değil, fazla bitkisel bir alan olması da istenmiyor.

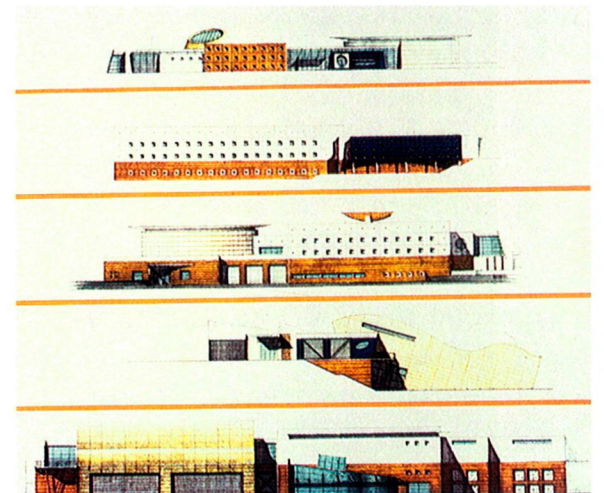
Bu bakımdan, şu anda çok fazla tanımlanması gerekmeyen, ama zaman içinde kullanılacağına inandığım bir alan, birleştirici bir meydan burası.

ATILLA YÜCEL: Burada bir canlılık, bir neşe var, ki bu "neşe" yaşanan, daha mekânsal anlamda ve yakın ölçekte algılanan bir şey. Yani mekânın algısal, davranışsal kaliteleri önemli. Fakat mesafeler de önemli. Yani koridor uzunluğunu değil, bu çocuk nasıl yaşıyor, diye düşünmek lazım.

Aslında neşeyi oluşturan şey ölçek ve ışık, ışığın kullanımındaki kalite. Işık özellikle eğitim yapısında çok önemli. Burada bir yığın avlular, yani ışığın kullanılması için ilginç vesileler var. Siz bu konuda muhtemelen ciddi olarak düşünmüşsünüzdür. Işık sizin projenizde nerede duruyor?

EMRE AROLAT: Işık burada bizim için neredeyse birincil faktör. Parçalanmayı özellikle istedik. Çünkü, yapıyı ne kadar parçalarsanız ışık alma şansınız o kadar fazla oluyor. Öğrencinin bütün gün kullanacağı yerlerin karanlık, ışısız olmasını hiçbir zaman istemedik.

Bu parçalama iki aksa oturuyor, yani iki tane ana hat var. Bir tanesi bu, öbürü de ana giriş kapısındaki aks. Bu gridin aslında bizim için anlamlı olan tek tarafı, bu parçalanmayı rahatlıkla yapabilmek, dolayısıyla ışığı

kullanabilmek; yani gün ışığını olabildiğince okulların içine, en ücra köşesine kadar sokabilmek.

Okulların ana giriş mekânlarından en ucuna kadar giderken hiçbir zaman doğadan, dolayısıyla ışıktan kopmuyorsunuz. Az katlı olduğu için birbirini örten yapılar da yok.

KENAN GÜVENÇ: Anaokulu için Ankara'dan buraya geliyorsunuz ve bu arazi içerisinde hiçbir eşiği atlatmadan, mekanın jeneriğini oluşturmadan bırakıyorsunuz insanları. Burada ne coğrafya var, ne de kendimizi dış koşullara karşı adapte etme yahut koruma önlemleri geliştirme şansımız; bu deneyimlere kapatıyorsunuz mekanı.

Bu anlamda burada ağaç da yok. Var tabii, ama o artık nesneleştirilmiş bir şey, tasarımın içerisinde eşyalaştırılmış bir düzenleme. Halbuki şartnamede -yanlış anlamadıysam- doğayla içiçe öğrenme gibi bir şans var. Ağacın kendisi o çocukların yaşamlarında bir deneyimsel kaynak olmayacak.

Bunlar burada, tasarıma kaynaklık eden şeyler olarak yer almıyor. Sonuçta ortaya çıkan olasılıklar ya da olanakların tekrar değerlendirilmesi olarak gerçekleşiyor. Oysa düşüncenizin kaynağını okuyamıyorum ben burada.

Bütün bunları bir araya getirdiğimizde, şöyle bir durum ortaya çıkıyor: Burası kendini enformasyon ile tanımlıyor. Her yüzey, bütün o cepheler, yüklü enformasyon odakları. Bu enformasyonları bir kere tükettiğiniz vakit, herşey bitiyor. Oyun yok, giz yok, merak yok ve dolayısıyla deneyim yok. Bence neşeli olup olmamasından ziyade, tüketilebilirliğinin önlenmesi önemli.

EMRE AROLAT: Biz buna benzer, ama bundan çok küçük ölçekli bir deneyimi Bursa'da yaşıyoruz, Inal Ertekin ilkokulunda. O da şehir içinde bir okulken, şehir dışına taşınıyor.

Bu okulun yöneticisi olan iki tane yaşlı hanım var. Biz onların söylediği bazı şeyleri çok önemsedik. Eğer çocuklara yapılabilecek bir çevre verirseniz, çocuk o çevreyi bozmuyor. Ama kararsız bir çevre verirseniz, onu kendi bildiği gibi değerlendirmeye başlıyor. Biz bunu bir doğru olarak kabul ediyoruz. Ve bu alanı mümkün olduğu kadar artiküle ederek, işlevlerini belirleyerek, top oynanacak bir yer olmaktan kurtarmayı düşünüyoruz. Ben bunun böyle olabileceği fikrindeyim.

Koridora çıkmadan sınıflardan direkt olarak çıkılacak bölgeler var. Eğer koridorlara bir sürü bilgisayarın bulunduğu bir multi-medya merkezi, kütüphane gibi yerleri koymazsanız, koridorlar tepişme alanı olacaktır tabii. Ama biz koridoru bir sirkülasyon alanı olarak görüyoruz.

Bu okul eğer bizim düşündüğümüz gibi inşa edilirse, ki bu süreç onu gösteriyor, tahminlerimizde çok yanlışlığımızı zannetmiyorum.

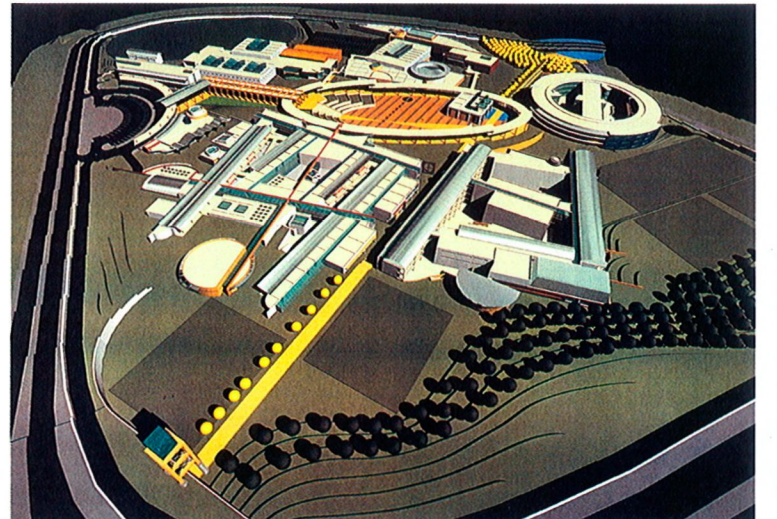
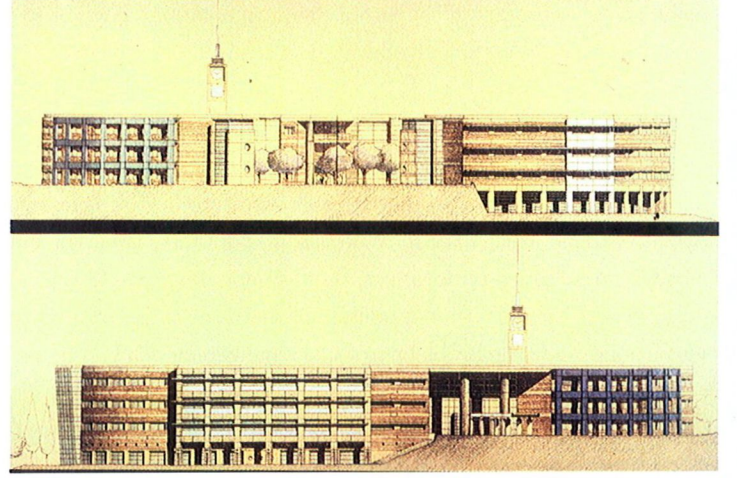
ASLIHAN DEMİRTAŞ: Bu arazi nasıl şu anda, ağaçlık mı?

EMRE AROLAT: Burası kayalık bir arazi. Şurası ormana açılıyor. Hatta sanıyorum altyapı çalışmalarında sorunlar yaşanacak.

ATILLA YÜCEL: Bu karmaşıklıklaştırmaların nedenini çok iyi anlayamıyorum. Çok ikna etmiyor beni bu zenginlik. Değer mi, diye sorduğumda; olumlu bir cevap bulamıyorum. Bunun nedenini merak ediyorum. Bu neye katkıda bulunuyor? Bir yiğit imalat, bir sürü detay var. Bu oraya ne getiriyor?

EMRE AROLAT: Birincisi, sürprizli mekânlara katkıda bulunuyor. İkincisi, ışığa katkıda bulunuyor. Onun dışında ben de müthiş manalar yüklemeye çalışmıyorum buna, çok entelektüel bir boyutu yok.

Bunlar birtakım dikdörtgenlerin birleşmesiyle oluşan düzenler. Bina içinde kullanım zorluğu yaratacak şeyler yok. Ama örneğin, bu bina böyle kon-

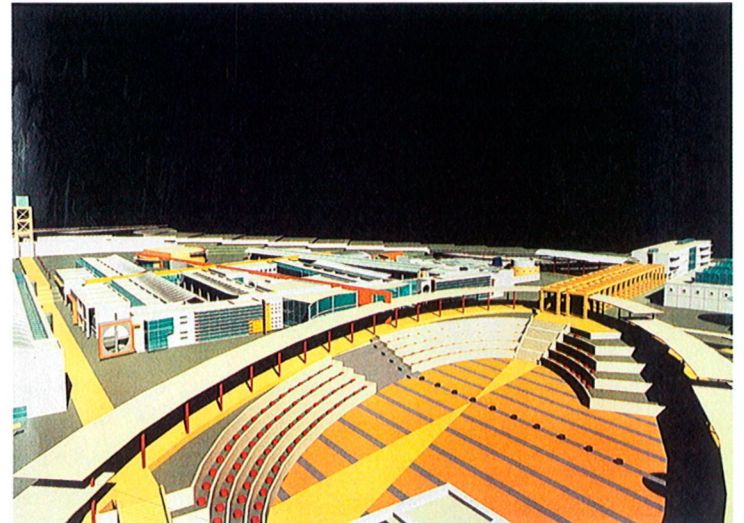
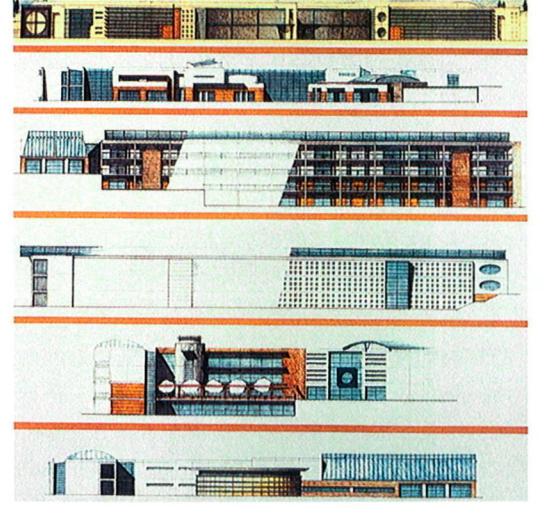
muşken, tiyatro binası biraz aksı kaydırılmış olarak konuyor. Böyle olduğu zaman bu bina ormana daha iyi bakıyor, panoraması biraz daha doğru hale geliyor.

Bir de, mesafeler ve kitleler çok büyük. Bu yüzden, çok monoton kitleler olma tehlikesi var.

ŞEBNEM YALINAY: Bunun, ODTÜ'deki gerçekte olan ilişkisinin, tamamen kendi şizofrenik dünyasını kuran bir şey olduğunu görüyorum. Biz bu arazinin verilmesinde çok sancılı bir dönem geçirdik. Bu süreç, iktisadî birtakım durumların sonucu olarak, onaylamadığımız bir şehirleşme anlayışının değerlerine boyun eğme noktasında başladı. Bu, üniversite arazisinden çıkartılan tek parça. Biz, Mimarlık Fakültesi olarak, bu kararın ciddi olarak karşısında durduk. Burada bir şeyler kurulmaya başladığı zaman, ben, gerilimden kopuk bir dünya kurulmaya başlanmasını, birtakım gerçekleri görmemek gibi değerlendiriyorum. Dolayısıyla, 'uzlaşma nerede bizi rahatsız etmeye başlıyor'un ipuçları burada var, gibi geliyor. Yani, bağlamını çok fazla sorgulamadan, bize verilen bir arazi parçası içinde, gönül rahatlığıyla hareket etme tutumunu eleştiriyorum.

EMRE AROLAT: Beni burada bağlayan tek şey var; bunun çevresinde hiçbir şey olmaması. Bomboş bir yer, en ufak bir yapılaşma yok. Bu arazi parçası, izole edilmiş olarak dünyamıza girdi. Buranın kendine ilişkin bir sükuneti ve ıssızlığı var. İnsan eliyle zedelenmeden dönüştürülmeye ihtiyacı var.

ŞEBNEM YALINAY: Ben mimarlıkta, üretilen çevrenin bağlamından soyutlanabileceğini düşünmüyorum. Belli tansiyonlar vardır ve bunu unutmak bence sakıncalı.

SEMRA UYGUR-ÖZCAN UYGUR: Bizim sunacağımız proje Nisan 1997'de sonuçlanan yarışma sonucunda birinci olduğumuz ve hale projelerine devam ettiğimiz TBMM Milletvekili Çalışma Binası.

Bu yapı bulunduğu yer ve işlevi nedeniyle Ankara'nın önemli yapılarından birisi olacaktır. Yarışmadan bu yana da epey yol kat ettiğimizi düşünüyoruz., daha da kat edilecek çok yol var. Biz bunları tartışabilmek önemli diye düşündüğümüz için bu binayı sunduk.

ÖZCAN UYGUR: Böyle bir yapıya ihtiyaç duyulmuş nedeni şu : Günde ortalama altıbin ziyaretçi geliyor meclise ve bunun kontrolünde güçlük çekiyorlar. Mevcut halkla ilişkiler yapıları, tam meclisin göbeğinde ve ziyaretçiler bütün bahçeyi çiğneyip geçmek zorundalar; bu da idari olarak sıkıntı yaratıyor. Bu nedenle, meclisin dış cepheleri ile temas içinde olan yüzeyden, halkı içeri alıp meclis bahçesine sokmadan tekrar dışarıya tahliye etmek şeklinde bir işlev yükleniyorlar. Temel kurgumuz bunun üzerine.

ATILLA YÜCEL: Bu yapı bir duvar teşkil ediyor bir anlamda. Holzmeister yapısının Ankara'ya açılışını düşünürsek, bazı sekanslar olduğunu görüyoruz. Mevcut halkla ilişkiler binası, iki ayrı parçası olan bir yapı. Ben aralarındaki ölçek ilişkisini çok iyi anlayamadım.

SEMRA UYGUR: Yapıyı şekillendirirken, Behruz Çinici'nin binalarının yükseklikleri bizim için birer veri oldu.

ATILLA YÜCEL: Meclis ana yapısının kotu da Behruz Çinici'ye referans olmuştu zaten.

SEMRA UYGUR: Meclis yapılarından etkilenmememiz mümkün değil. Bu yapıda meclisin diğer yapılarına kıyasla farklı olan şey meclisin simetrik yerleşiminin dışında olması. Buradaki sınır, Güvenlik Caddesi ve Meclis Binaları.

Ulaşmaya çalıştığımız hedef, yeni binalar aracılığı ile meclisin kente akması. Bunu da, bloklar arasındaki boşlukların adeta kentle ilişki kuran birer göz gibi ele aldık. Yaptığımız projenin genelinde olmasını istediğimiz şey, yapının o yere ait olması.

ÖZCAN UYGUR: Yapının işlerliği şöyle bir şeyi gerektiriyor. Bloklara tek noktadan girip , tek noktadan çıkma zorunluluğu. Çünkü kontrol meselesi var; bu yüzden de iki noktadan sokamıyorsunuz, bu da sizi kilitliyor. Alttan halkın, üstten milletvekilinin geldiği, aynı zamanda alttan otoparktan da gelinen , çekirdekleri de barındıran bir çeşit duvar bu. Dolayısıyla, bu lineerliğin üzerinde bütün olaylar çakışıyor. Burada sıkı bir denetimden geçme hiyerarşisi var. Yapı da, tümüyle bunu çözmeye yönelik.

NEVZAT SAYIN: Bu duvar yapının iç işlevleri nedeniyle oluşan bir şey. Örneğin onu mekanı adına, hiç cadde tarafında oluşturmayı düşündünüz mü ?

SEMRA UYGUR: Hayır, şehir içindeki herhangi bir sokak ya da caddeyi düşündüğünüzde, iki duvar arasında yürüyor gibi hissederiz kendimizi. Bizim de burada o dengenin bozulması gibi bilinçli bir tutumuz var. Güvenlik Caddesi'nde bulunmanın insana verdiği his, bize bunu adeta vaaz etti. Bulvardan Güvenlik Caddesi'ne girdiğinizde , sağ tarafınızda Egemenlik Parkı vardır, geniş, boşluklu bir alan. Güvenlik Caddesi'ne kuzey uçtan gelip dönmeye başladığınızda, adeta bir tünelin içerisine girersiniz, ki burası tek yönlü trafiği olan sıkışık bir alandır. Yaya trafiğinin de çok olacağı

Semra Uygur 1956'da Erzincan'da, Özcan Uygur 1956'da Anamur'da doğdu. 1980'de ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldular. 1982'den bu yana birlikte mimarlık çalışmalarına devam ediyorlar.

bir yapı yapıyoruz. Bu yüzden, bu duvarı özellikle geriye çekerek, bilinçli olarak yapının ana işlevinin dışında, yapıyı meclisin kente verdiği bir yüz gibi düzenledik ve bunu bilerek yaptık. Güvenlik Caddesi'ne vereceğimiz etkiden dolayı, tersyüz etmeyi hiç bir zaman düşünmedik. Buranın, meclisin kente doğru bakan gözü gibi olması da, en baştan beri olmasını istediğimiz bir durumdu.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Bu tür bir şema, bu binayı sürekli kullananlar için sakıncalı değil. Çünkü onlar her gün nereye gideceklerini gayet iyi biliyorlar. Aslında çok alışık olmadığımız bir şema ; bunu Güvenlik tarafını kastederek söylüyorum. Genelde bir şehirle bina arasında bu tür bir kollar ayrılma, belli bir ara yüzden sonra gerçekleşir.

SEMRA UYGUR: Güvenlik Caddesi'nden ana mekana giriliyor. Bu ana mekanın bir ucunda yemekhaneler oluşuyor, bir ucunda da toplantı salonları.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Mario Botta'nın ilk dönemlerine ait bir okul binası var. Orada da böyle arka arkaya modüller var. Girdikten sonra da, sizin bu sürekli mekan dediğiniz mekanın biraz daha farklı bir yorumu var. O, gerçeklik üzerine oynamış, bir sonsuzluk efekti yaratmaya çalışmış çerçevelerden. Yani bir modülün bir çerçevesinden bakınca en sonuna kadar görünüyor. Hiçbir zaman öyle yürünmüyor, o sonsuzluk efekti sadece görsel, fiziksel değil. Sizin yapınızda bunun bir perspektif etkisi var mı, merak ediyorum. Hiç bu konuda düşündünüz mü ?

SEMRA UYGUR: Ana mekanın bir ucunda Egemenlik Parkı'na doğru açılış var, öteki ucundaysa meclisin bir gömük avlusuna bakıyor. Ama bu, sonsuzluk hissini ne denli verir, bilemiyorum doğrusu. Bizim burada yaratmak istediğimiz, bir cam duvarın arkasında bir ana mekan aslında.

ÖZCAN UYGUR: Bir açık dış alan var. Sonra yine ortak bir iç alan var. Açık alan bir anlamda giriş hazırlık mekanıdır. Biz buraya Halk Platosu diyoruz. Sonra girişler başlıyor. Önce silah kontrolünden geçiyorsunuz, giriş holüne geliyorsunuz, sonra kimlik kontrolünden geçiyorsunuz, sizi bir üst kata alıyorlar.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Bu mekân, binanın figürünün tersi görünümde. Ben, kent ile olan ilişkisini merak ediyorum. Çünkü bina önündeki alanda kompartman hissi veriyor.

ATILLA YÜCEL: Bununla ilişkili, bunu destekleyecek bir şey sormak istiyorum. Güvenlik Caddesi kotuyla halkın girdiği kot, yani kapıya varılan kot, aynı kot değil. Doğru mu anlıyorum?

SEMRA UYGUR: Bulvardan gelip de döndüğümüz andan itibaren Güvenlik Caddesi yükselerek devam ediyor. Meydan aşağıda kalıyor. Egemenlik Parkı bu kotta devam ediyor, lineer meydanlaşmaya başlayıp, yukarıdaki kotta merdivenle ulaşıyor.

ATILLA YÜCEL: Aslında bu nokta, Mehmet Kütükçüoğlu'nun sorusunu da destekliyor. Bulvardan gelip, Güvenlik Caddesi'nin o noktada kıvrılması, gerek cadde ile meydan arasındaki değişen kot ilişkisinin en kritik noktası olması bakımından, gerekse caddenin döndüğü ve yapının kavrandığı nokta olması bakımından, kent ile kurulan asal ilişkinin en önemli parçası olmasını sağlıyor ve o köşeyi, lineer ve eşdeğer bir konfigürasyondan biraz daha ötede bir şeyler olmaya aday hale getiriyor. İki uç arasında da bir farklılık var ve bu farklılığa da, siz yine eşdeğer, tarafsız bir yorum getiriyorsunuz.

KENAN GÜVENÇ: Çok özelleşmiş bir program var elinizde. Sizse bu çok özel programı anonim bir kabuk içerisinde tutuyorsunuz. Bu programı bize ima eden öznel bir yaklaşımın sonucu olarak çıkmıyor bütün bunlar, bildiğimiz bir şey olarak ortaya çıkıyor. Kentte şöyle bir dolaştığımızda, aklımıza hemen gelecek, alışkanlıklarımızın içinde duran bir sözcükler toplama bu. Bu, yapıyı kütleleştirirkenki tavrınızla da uyumlu bir şey. Sizin meclis, Ankara, kent, gelecek gibi konulardaki tasarımlarınızın orada bize dokunması, ulaşması gerekiyor. Ama ulaştırmıyorsunuz. Meclisin yaşantısı içerisindeki akışın o olağanlıkla gitmesi eğilimi var. Bu da şundan kaynaklanıyor: Kente dönük tavırlar hep bir uyum, olağanlaştırma, normalleştirme yaklaşımıyla ortaya çıkıyor ve bağlamsal kaygıları bunun ötesine taşıyamıyoruz.

Bu yarışmada jüri de bunu göremedi. Burası naturel bir alan, bir yabancılaştırma alanıydı; problem böyleydi. Fakat nasıl yabancılaştırırız sorusunu çoğu katılımcı sormadı. Sonuçlar da öyle bir anonimlik içeriyordu. Ben sizin projenizin, o kategorinin en başarılısı olduğunu düşünüyorum.

SEMRA UYGUR: Doğrusu, neden yabancılaştırmamız gerektiğini anlamıyorum. Orada bir yapı var; ve bu yapıyı, kullanılacak ve sürekli dokunulması gereken bir yapı olarak düşünüyoruz. Neden yabancılaştıralım?

BARAN İDİL: Güvenlik Caddesi, benim yaşadığım yer. Bir kenarında dört katlı apartmanların bulunduğu, genişliği on metre olan, ancak tek yönlü çalıştırılabilen, bir yanda Meclisin duvarıyla tarifiyen bir cadde... Burası Aşağı Ayrancı'nın en sakin caddesidir, sebebi de iki yönlü olmaması, geniş olmaması, apartmanların iki yanlı olmaması... Yani, meclisin bahçesiyle sınırlı olmasından kaynaklanan bir durumdur bu.

Duvarla ne tür bir imaj kastettiğinizi doğrusu kestiremedim. Duvar, daha çok yalınlık ifade eden bir satıhsal elemandır. Burada tam tersine, duvarın etkisinden beklenen yalınlık yerine, hem iç mekâna, hem dış mekâna oldukça hareketli yüzler veren, kütleli hareketlilik getiren bir histen bahsedilebilir.

Bir de, böyle binaların olduğu yerlerde bir ön belirleyici etmen olur. Örneğin, Ankara taşı kullanırsınız, doluluk-boşluklarınızı onlara göre ayarlamak durumundasınız, gabarinizde aşırı gerilim yaratacak bir durum olmamalıdır, yükselmemelisinizdir; bunları deneyemez, aklınıza bile getiremezsiniz. Bence böyle düşünce alışkanlıkları, çok önemli bir tartışma alanının baştan önünü kapatan ön verilerdir.

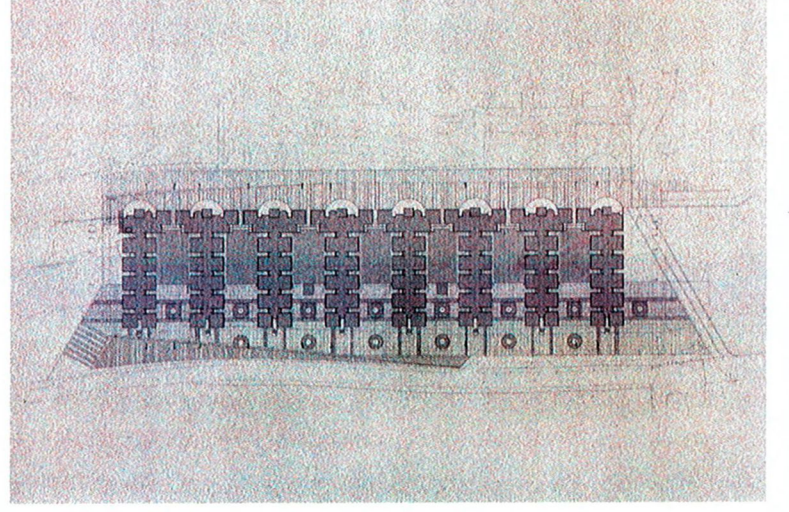
NEVZAT SAYIN: Projenin ele alınışında dikkat çekilen bir iki nokta vardı. Açıklanırken sözü edilen, programın sıkışıklığı, o büyüklüğün oraya nasıl sığdırılacağı, meclisin bahçesi ile lobisinin kurduğu ilişkiler gibi konulara olan yaklaşım, çıkan sonuca pek uymuyor.

Plandaki etkinin de zaten, üçüncü boyuta çıkarken, kendini reddedecek kadar değişerek çıktığından sözettiniz.

SEMRA UYGUR: Değişerek çıkmasının nedeni, meclisin kentle kurması gereken ilişkinin kaçınılmaz sonucu. Çünkü, aşağıda toplu bir hareket oluşurken, yukarıda o toplu hareket süzülerek tek tek hareketlere ulaşmak, tekilleşmek zorunda. Yani, alttaki hareketle yukarıda oluşması gereken hareket zaten birbiriyle tümüyle farklılaşıyor.

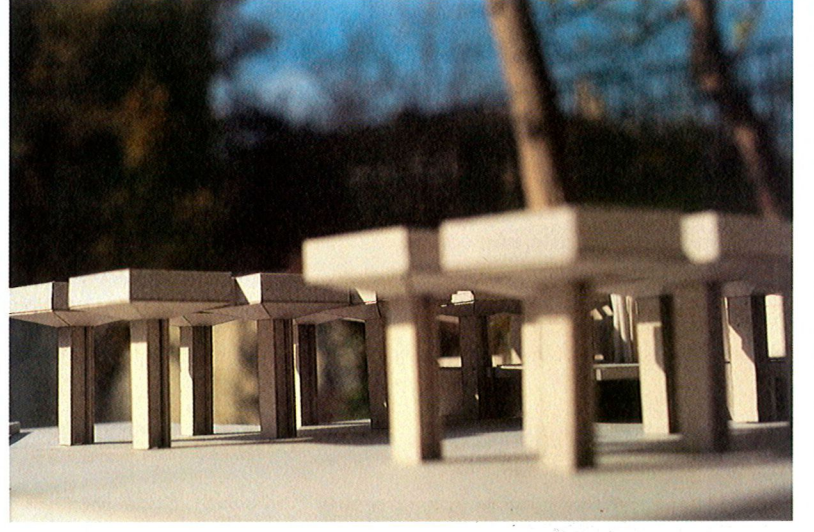
Programın vaaz ettiği şey şu: Buraya günde şu kadar insan geliyor, bu insanlar belli kontrollerden geçtikten sonra, karışıklık olmaksızın, gidecekleri yere ulaşıyorlar. Bunun arkasında da, milletvekillerinin çalışma zamanlarını artırma amacı yatıyor.

Başka çözüm olmaz mıydı? Olurdu elbette. Bizim, kendi koyduğumuz kriterler ışığında ulaştığımız sonuç bu.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Bir tarafta apartmanlar varken, diğer tarafta kamusal bir alan var. Ama, kamusal bir alan yaratmak için, burası kamusal alandır, demek yetmiyor, öyle değil mi? Sekans şöyle mi? Apartmanlardan, özelden sonra bir kamusal alan, daha sonra böyle bir bina, ki bence yine özel, çünkü milletvekili odaları var bu binanın içinde. Karşıda özel parseller var ve onların karşısında da bir fırsat var. Ve o fırsatı bekleyen bir kamusal alan var. Ama burada, o fırsat geri plana itiliyor, ya da yeterince kullanılmıyor gibi geliyor bana. Bu fırsatı yeterince değerlendirmemiş oluyorsunuz.

SEMRA UYGUR: Bu yapı, bulunduğu yerin konumundan kaynaklanan bir engelle karşı karşıya; ki o da yolun kendi eğimi. Eğer o yol eğimli değil de düz olsaydı, kamusal alan ile kamusal mekân kaynaşmak durumunda kalacaktı. Ama doğal bir engel var; onu da yıkmamız mümkün değil.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Bandırma Çinçukuru kent merkezi kentsel tasarım proje yarışmasını ortağım Kerem Yazgan ile kazandık. Projeyi anlatmaktan çok, bu proje aracılığıyla mimarlık düşüncemizdeki iki kavramı anlatmak istiyorum.

1. ANAKRONİ

2. PARADOKS

Anakroni, sözlükteki anlamına göre, kronolojik olarak uyumsuz demek. Biz bu kavramı şöyle aldık: Lineer bir tarihselciliktense, şu anın açılımını daha farklı düşünmek, bir tarihin içinde başka olası tarihlerin var olabileceğini görmek... Geleceğe dair, geçmişe dair olasılıklar vardır ve bunların hepsi bir aradadır. Bunlar, şu anın görüntüdeki senkronik yapısından ziyade, anakronik bir düzen içerisinde vardır. Şu an görüntüde olan uyumun içinde, uyumsuzluklar da vardır.

ANAKRONİ

Yani şimdi, içinde geçmiş, geçmişteki olasılıkları, geçmişteki olası gelecekleri ve gelecekteki olasılıkları da barındırır.

Bunu, şehre veya bina yapmak üzere olduğumuz araziye uygulayacak olursak, şunu gözleyebiliriz: Şehir bir anakronik durumlar silsilesi sunar. Arazinin analizi de, diakronik olmaktan çok, anakronik olabilir. Yani biz bir araziyi analiz ederken, kronolojik olarak kategorilenmiş varoluşların şu anki görünümünü değil, olamışları, olmuşları ve olabilecekleri aynı anda düşünebiliriz. Çünkü bize göre, sadece var olanın üzerinde düşünmek ve analizini yapmak, bir projenin başlangıç noktası olamaz. Çünkü zaten, siz oraya kendi müdahalenizi yaptığınız anda, durum değişecektir. Sizin projeniz de zaman içerisinde değişecektir. Sonuçta, hiçbir zaman bir durumu belirleyemezsiniz, sadece olasılıklar üzerinde düşünebilirsiniz, ilişkileri ivmelendirebilirsiniz, tanımlayabilirsiniz.

Thomas Jefferson'ın tasarımının, bütün Amerika Birleşik Devletleri topraklarının 1 millik karelere bölünmesinde, aslında böyle bir fikir yatıyor. Bir şehir, ileride şehir olmaktan çıkıp, şehir dışı bir banliyö haline gelebilir. Bir banliyö her an şehir olabilir, ya da şehir dışı bir tarım arazisi her an şehirleşebilir. Gridin herhangi bir anı, bütün bu olasılıkları kapsar.

Toprakların 1 millik karelere bölünmesi de, hiyerarşik bir düzen gözetmeksizin,

toprağın her milimetrekaresinin böyle bir şansa her an sahip olduğunu, bir çeşit grid ritüelinde açıklıyor.

Bandırma'nın da aşağı yukarı böyle bir durumu var, diye düşünüyoruz. Bandırma şehri, Türkiye'nin cumhuriyet döneminin motivasyonlarını yansıtan bir yer. Cumhuriyet heyecanını yansıtmasına rağmen, o günün öngörüklerinin olamadığı bir yer. Cumhuriyetin ilk yıllarında, birtakım transportların birbirleriyle kesiştiği bir yer ve gelişmesi büyük bir ihtimalle ona bağlanmış. Bu arada, oradaki madenlerin de önemi var. Belki de sırf o tür motivasyonlar nedeniyle, bir Hava Üssü de kurulmuş. Oysa Hava Üssü, Bandırma'nın geleceği için bir engel olmuş. Çünkü şehir için en önemli olabilecek mücavir alanları, gelişme alanlarını tıkamış ve şehir biraz da onun

Mehmet V. Kütükçüoğlu

1967 Brugg (İsviçre) doğumlu. 1985 yılında girdiği ODTÜ Mimarlık bölümünden 1989'da mezun oldu. Master eğitimini 1990'da Vico Morcote, Ticino, İsviçre'de ve 1990-92 arasında Santa Monica, California, ABD'de tamamladı. 1995'ten bu yana ODTÜ Mimarlık bölümünde doktora çalışmasına devam ediyor. Halen Teğet Mimarlık Ltd. Şti. yöneticisi ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi part-time öğretim görevlisi olarak yaşamını sürdürüyor.

Kerem Yazgan

1969'da Ankara'da doğdu. 1987 yılında girdiği ODTÜ Mimarlık bölümünden 1993'te mezun oldu. 1993-1996 yılları arasında ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde yüksek lisansını tamamladı. 1996'dan bu yana aynı bölümde doktora çalışmasına devam ediyor. Halen Teğet Mimarlık Ltd. Şti. yöneticisi ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi part-time öğretim görevlisi olarak yaşamını sürdürüyor.

yüzünden gelişmemiş.

Eskiden İstanbul-Izmir arasındaki bir ara nokta gibi planlanmış iken, şimdi bu transit geçişin, Bursa'dan ya da Balıkesir'den olması, Bandırma'yı teğet geçilen bir yer haline getirmiş.

Şehrin ortasında görülen boşluk bizim proje arazisi. Kuzeyde Bandırma'nın limanı var. Liman bölgesinden güneye uzanan yol Bandırma'yı Bursa'ya bağlıyor. Kuşbakışı görüntüde şehri kesen yarık ise tren yolu. Çok enteresan bir şekilde bu tren yolu şehrin altına iniyor, ondan sonra bir tünelden çıkıyor ve limanda bitiyor. Limanda faz değişiyor, deniz yolu olarak devam ediyor. Böyle ilginç bir altyapı düşüncesi var. Bu da, cumhuriyet dönemine ait bir planlama olsa gerek. Çünkü kıyıda, bununla ilgili düzenlemeler, eski ilginç binalar var. Güneyde ise, çok geniş bir alan işgal eden Hava Üssü var.

Teğet geçilmiş bir yer olarak Bandırma, bir yandan talihine küserken, bir yandan da yeniden canlanma ümitleri taşıyor. Örneğin, Hava Üssü'ne minik bir sivil havaalanı yapmayı düşünüyorlar. İstanbul-Izmir arasındaki trafiği de, tekrar Bandırma'dan geçirmek istiyorlar.

Bizim arazi, şehrin ortasında eski bir stadyum. Stadyum sonradan taşınmış, burası otopark olmuş. Fakat, öyle bir hali var ki, bir şey olmayı bekliyor. Stadyum tribünleri var bir yandan, bir yandan arabalar var, bir yandan da bir beklenti var; mekânda bütün bu durumların hepsi birarada var. Bizim projedeki önemli bir fikrimiz, bu boşluğu korumak.

Bu var olanı korumak anlamında kesinlikle değil; boşluğun fikrini ve gelecekteki olasılıklarını korumak yönünde. Boşluk, başlangıçta otonom bir fikirdi. Sonra bu otonom varlığın, Bandırma'da gelecekteki olasılıklarını düşünmekti bizim projedeki amacımız.

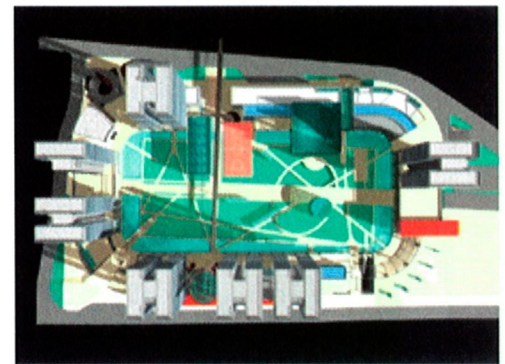
Bu olasılıklardan bir kısmı yavaş yavaş gerçekleşiyor. En son gittiğimde, eskiden stadyum, şu anda otopark olan ve bir beklenti içindeki boşluğun bir kısmının lunapark olduğunu gördüm. Bu, beklenmedik olabilir, ya da bunu hazırlayan birtakım başka şartlar vardır. Lunapark geçici bir şeydir, kurulur, sonra kaldırılır. Burada, zaman-mekan bağlamında yabancılaştıran, fakat yabancılaştıran farketiren bir uyumsuzluk var. Anakronik durum dediğim buydu. Buradan da şöyle bir düşünce geliştirdik: Durumları var olduğu şekliyle analiz etmek, yani sosyolojik analizler, anketler, kentsel analizler, yorum halini aldıkları zaman büyük yanılgılara yol açabilir. Onun için, bu tip projelerde bir inovasyon olması gerekiyordu; yani var olan durumların dışında bir alternatif getirmek.

Bir düşüncemiz de şuydu: Her iyi projede veya binada, çevre ve zamanla ilgili mutlaka uyumsuz bir taraf olur. Biz, projelerimizi yaparken de, başka projeleri değerlendirirken de bilinçli olarak buna dikkat ediyoruz.

Arazide bir anfiteatro etkisi var, ortası çukur, çevresinde de çok yüksek bloklar var. Bütün yapılaşma orta boşluğun çevresinde.

Programı ise kısaca şu: Çarşılar, otel, sinema, tiyatro, kütüphane, çok amaçlı salon, spor kulübü, üstte konutlar, kreş, süpermarket, vesaire. Ortadaki alana sarkan birtakım spor sahaları var. Informal bir program var.

Bizim stratejimiz; bu boşluğun kendisinden başlıyor ve bunun programatik bir adı yok. Onun yerine burası, birçok şekilde kente, kentin kendi içindeki ilişkilerine, kentle bizim binalarımız arasındaki ilişkiye açılıyor. Mimar olarak bizim oradaki rolümüzün, programı ya da olayları belirlemek yerine, daha çok gelişim şekillerini belirlemek ve bu sayede ortamı hazırlamak, gerisini hayata bırakmak olduğunu düşünüyoruz. Çünkü, lunapark örneğinde de olduğu gibi, mimarın kendi disiplininin sınırları dahilinde olmayan, fakat hayata dair ve mimarı da ilgilendiren birçok şeyin var olabileceğini düşünmek önemli bizim için. Mimarın kendi rolünü, olaylar üzerindeki kontrolünü gereğinden fazla abartmaması gerektiğini; birtakım şeylerin kendi kontrolü dışında olduğunun bilinciyle proje yapmasının bir fark doğuracağını düşünüyoruz. Burada bizim müdahale alanımızın, herhangi bir programatik belirleme olmadığını, daha çok ilişkilerin manipülasyonu

olduğunu düşündük ve böyle bir proje yaptık.

Proje, ortasında barındırdığı park üzerinden, şehir ile şehir; şehir ile öneri bina ve öneri bina ile öneri bina arasındaki ilişkileri kuruyor. Park alanı, bütün bu ilişkilere açılmış durumda. Alanın zemini, representatif olarak ilişkilerin ilişkilerinin gözlemlendiği bir yerdir. Bu ilişkiler ise, bizim şimdiden tanımlayamadığımız durumlar için ivmelendirici rolündedir.

İkinci kavram, paradoks. Paradoksun bir anlamı şu: Birbiriyle çelişkiliymiş gibi duran önermelerin bir arada oluşları.

Kentin heterojen bir morfolojiye sahip olması gerek. Yani, kentin yapıtaşı olabilecek parsellerin tekrarlanması yanında, o parsel düzenini kesintiye uğratabilecek, ondan çok daha büyük birtakım parçaların var olabilmesi gerekiyor. Bu parçaların var olabilmesi için de, onların otonomisinden bahsedebilmemiz gerekir. Dokuyu kesintiye uğratan, dokunun kendisi dışında bir süreç veya bir varlıktır. Kesintinin olduğu yerde, ötekinin otonomisi başlar.

Bu paradokstaki iki önermeden biri otonomi, ötekisi ise süreklilikler. Otonom bir parçanın bir kentin içinde var olabilmesi, o kentin kent olmasına katkıda bulunabilmesi için de, onunla kent arasında bir süreklilik olması gerekir. Bu iki önerme birbiriyle çelişkilidir ve aynı anda var oldukları için paradoks oluştururlar. Bizce çok önemli olan nokta şu: Kent, kentselliğini biraz da bu paradoksa borçlu. Biz, bu paradoksu bir çözüme ulaştırmak yerine, onun içinde var olup, o paradoks sınırları dahilinde mesleğimizi icra etmeliyiz.

Projeyi belli bir sistematik üzerinden geliştirdik. Strüktür sisteminden çıkan dört tane bant var. Bu dört bantın içine programın bütün elemanları yerleşiyor. Her bantın ayrı bir cephe karakteri var. Binalar içeride bambaşka binalar olmasına rağmen, sokak cepheleri aynı görünecek. Kullanılmadıkları yerde bitiyor bu bantlar.

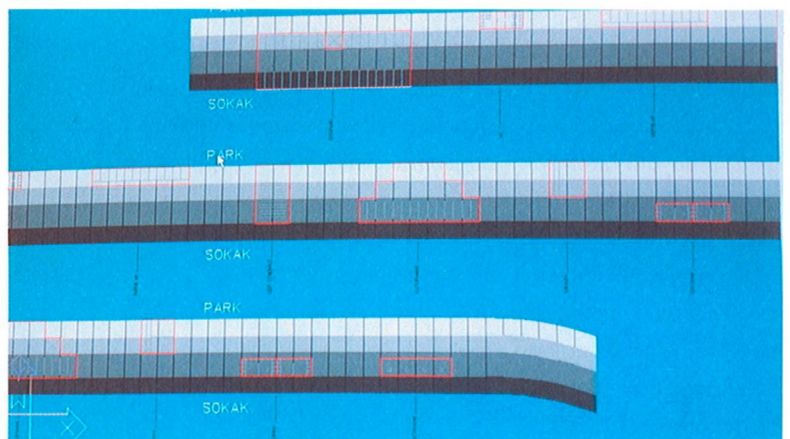
Otopark şemamızda bütün bu sistem kapanıyor. Yukarı çıktıkça parçalanabiliyor. Bu, projenin gerçekleştirilebilmesi için de önemli; programatik olarak ayrılabilirler ve etaplanabilirler, aynı zamanda birleşince bir bütün oluşturuyorlar.

Bant sisteminin üzerinde yükselen kütleler, kesinlikle kaç kat olduklarını anlatmayan, ölçeksiz, boşluğa göre tanımlı olan 10 katlı kuleler. Bu kulelerde konutlar, ofisler ve otel odaları var ve bütün bunlar eş kütleler içerisinde yer alıyorlar. Bu, alana dair bir otonomiye işaret ediyor. Biri otel oluyor, biri konut, bir diğeri de ofis. Belki de gelecekte değişecekler. Belki de müteahhitler, otelin yerine konut yapmamızı isteyebilirler. Proje bu potansiyele sahip. Proje içindeki varyasyonlar kesinlikle projenin bütünlüğünü zedelemiyor.

ATILLA YÜCEL: Ben Bandırma'yı biraz tanıyorum, bunlar çok heyecan verici görüntüler Bandırma açısından. Bu, Bandırma'daki bir şeyleri tahrik etmek, geliştirmek açısından önemli bir proje. Projede o kabiliyet var, gibi görünüyor. Bana öyle geliyor ki, Bandırma'daki gelişme tahminleri tutabilir, bunun işaretleri de var; havaalanı, limanın son 10 yılda ulaştığı kapasite gibi...

Bu proje, bu konfigürasyonla bir bitmişlik ifadesi veriyor. Ama aynı zamanda, bir bitmemişlik, değişebilirlik potansiyeli de taşıyor. Peki, projenin daha makro kararları, mesela kulelerin olup olmaması, bu veya başka bir yükseklikte olması da, bu tür bir potansiyeli içeriyor mu? Sanki içermesi gerekiyor. Daha ötede bir dinamizmi içermesi gerekiyor, gibi bir izlenim var bende. Proje ne düşünüyor bu konuda? Bu ilk sorum.

İkincisi ise şu: Proje alanınının etrafına bakınca, önünde önemli bir cadde, etrafında daha küçük ölçekte parseller görüyoruz. Aslında proje daha gelişimini bitirmeden, oralarda da birtakım değişimler olacaktır, gibi geliyor. Bu konuda bazı öngörüler var mı? Bu projeyi, çevreye olası etkileri açısından da düşünmek lazım, çünkü kente çok önemli bir şey öneriyor. Bu anlamda ilk ve en önemli projesi Bandırma'nın.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Birinci sorunuzla ilgili şunları söyleyebilirim: Kulelerin yerleşimini şehrin verilerine göre yapmış olmamıza rağmen, kurduğumuz sisteme göre kuleler, eş aralıklı akslarla düzenlenmiş strüktürün herhangi bir yerinden filizlenebilir; sonradan eklenebilir; hatta bütün alan kulelerle kapatılabilir.

Servis çekirdeklerini her yere koymadık. Onların olduğu yerlerden kuleler filizleniyor. Kulelerin yerini değiştireceksem, projenin bütünlüğünü bozmadan onlara gereken servis çekirdeklerini de bu sistem içerisine koyabilirim, yani proje bozulmuyor. Herşey zaten tamamen bunun üzerine kurulu. Bu tür değişikliklere karşı hazırlıklı olmaya çalışan bir proje.

BARAN İDİL: Bir şey sorabilir miyim?

Ben doğrusu, değişimden bahsedip, ondan sonraki dinamiklerin burayı nasıl etkilediğine, burada nasıl bir değişim-dönüşüm oluşturacağına dair olan açıklamalarınızdan sonra, otonomiye nasıl ulaştığınızı anlayamadım.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Bandırma'nın şu an var olan halini yaşantı açısından inceleyecek olursak, henüz kentsel sayılabilecek bir seviyeye ulaşmamış olduğunu görüyoruz.

Ben otonominin kentselleşme açısından önemli olduğunu söyledim. Bunu, böyle bir bütünlüğün var olabilmesi için, o bütünlüğün arkasında otonomi kavramının var olması lazım, anlamında söylüyorum. Gelişmiş bir kent morfolojisinin, farklı nitelikte, büyüklükte ve dokularda parçalardan oluştuğunu düşünüyorum. Birbirinden farklı, parsel ölçeğinde, çok daha üst ölçeklerde bütünlükler olacağını, bu bütünlüklerin arkasında da bir otonomi olması gerektiğini söylüyorum. Kent dinamiği ile otonomi kavramı arasındaki bağlantı bence böyle kurulabilir.

BARAN İDİL: Sanki otonomiye, oranın kendi dinamiklerini hiç düşünmeksizin serbestçe hareket edebileceğimiz, kentin dinamiklerinden soyutlanmış bir akselerasyon yaratmanın aracı gibi kullanıyorsunuz.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Ben zaten otonomi ile sürekliliğin eşzamanlı varoluşlarından kaynaklanan bir paradoks durumdan bahsettim. Bu paradoksun içinde var olmalıyız, çözmeliyiz dedim. Benim anladığım kadarıyla, siz onu çözüme ulaştırmaya çalışıyorsunuz; ben ise çözmeyelim, onun içinde var olalım diyorum.

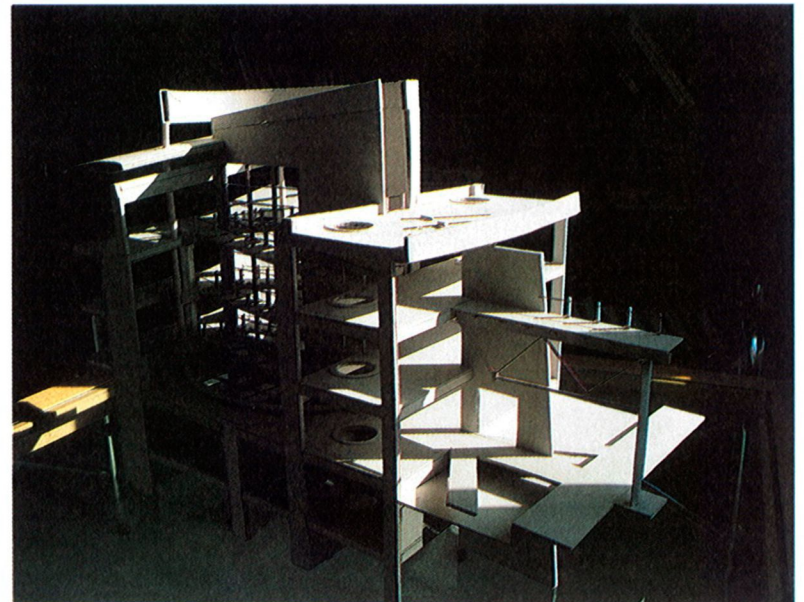
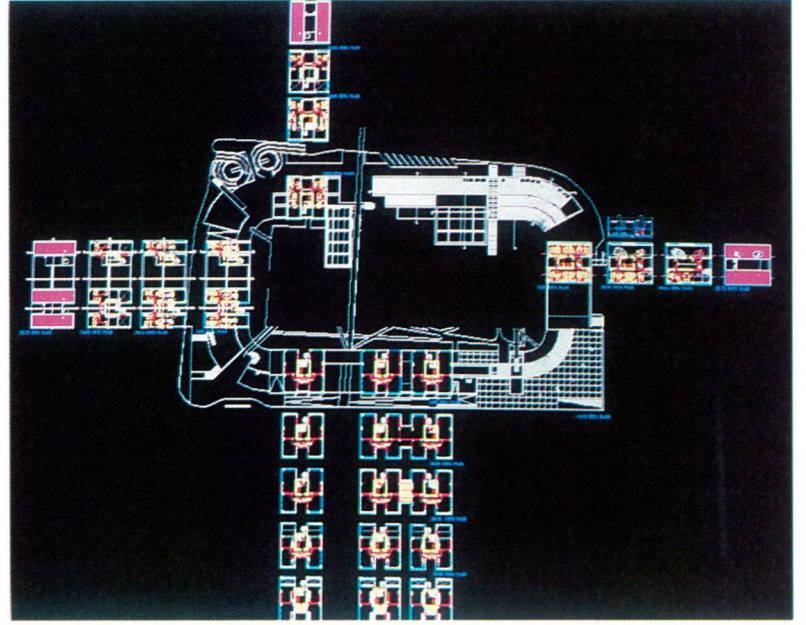
NEVZAT SAYIN: Otonomi fikri şöyle anlaşılabilir mi acaba: burası kentte limanın dibindeki gelişmeye açık oluşumdan uzakta, kentin içinde başka bir çekirdek. Yani gelişmesi beklenen çevreden biraz uzakta ve ikinci bir çekirdek önerisi mi bu?

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Zaten böyle bir yerin varlığı kıyı için çok önemli. Çünkü bu, kıyı için bir geliştirme projesi haline gelebilir. Onu tamamlayan bir proje bu.

BARAN İDİL: Bu tartışmanın benzeri Ankara'da Portakal Çiçeği Vadisi'nin oluşumunda yapıldı. Orada da aynı mekanizma var, toplanma-dağılıma merkezi olabilecek bir açık alan var ve bu oranın çekiciliğini arttıracak. Çünkü, bambaşka bir istikamette giden bir merkezin çekimine doğru yönelmiş bir doku içinde, bu hareketleri değiştirecek, farklı bir odak olacak yeni bir çekim elemanı yaratmanız lazım.

Bu çekimi nasıl yaratabilirsiniz? Bir kere bu alan, kentin çok yakın çevresi için bir açık alan fırsatı veriyor size. Kentsel teraslar üretmek gibi bir imkân da içeriyor. Bu fırsatı tepemezsiniz.

Bütün bunlar sizin programınızda, hedeflerinizde de var. Ama bunun yanında, bunu besleyen, bununla entegre olabilecek unsurları yok ettiğiniz

zaman, burayı çekici yüksek yapıların oluşturduğu bir merkez olarak bırakamazsınız. Zaten çok yoğun bir doku ve açık alan olarak arka bahçe niteliğinde mekân parçaları kalıyor size.

MURAT ULUĞ: Portakal Çiçeği Vadisi'yle bunu karşılaştıramazsınız. Çünkü kentsel anlamda Portakal Çiçeği Vadisi'nin Ankara için hafızaya dayalı değil, fizikî bir ağırlığı var. Bu noktada, bu boşluğun kendisi ancak hafızada bir boşluk olacaktır. O zaman, boşluğun kendisi, yapısal olarak, boşluk olarak alana zaten tutunamıyor, demektir. Burada yeni oluşturulan şey, daha çok bir tahrike dayalı. Kendi içinde kapalı bir yapı kuruyor, ama kentsel talepler zamana bağlı olarak heterojen olarak geliştiği sürece, kopuk ilişkiler de yanyana gelişebilme olanağını bünyesinde taşıyor. Burası şu anda kopuk bir alan, ama boşluğun kendisi de zaten kopuk bir şey.

SEMRA UYGUR: Mehmet Kütükçüoğlu aslında, çelişkilerin biraradallığını burada barındırmaktan söz ediyor. İnsanların hafızasında buraya dair bir çukur imajı var. O çukuru çukur olarak korumak, kentin barındırdığı çelişkileri de koruyup, burada yeniden bir üretim yapmak, söylediği bu aslında... Hafızada oluşan o boşluğu da yok etmeksizin yeniden bir dönüşüm yaratıyor.

ÖZCAN UYGUR: Biz mimarlar sanırım şöyle bir hataya düşüyoruz: Tasarım yapıyoruz, sonra yatırımcı bir karar veriyor, ve bu senaryo içinde bir şeyler oluşturmamız gerekiyor. Benim, projenin kendi iç kurgusallığına bir itirazım yok, ama şöyle bir şüphem var: İleride burası boş kalabilir, işletilemeyebilir, finansmanı sağlanamayabilir. Bu tip büyük bir yatırımın, başlamadan önce bence bir fizibilitesinin yapılması gerekir. Yani talep neye olacak, bu nasıl sağlanır, gibi şeylerin netleşmesi gerekir, diye düşünüyorum.

KENAN GÜVENÇ: "Bandırma gelişmenin fay hattında" deniyor, yani ne olacağı belirsiz. Bu belirsizliği hangi stratejileri hayata geçirerek yeniden üretiriz? Dolayısıyla, bırakın teknik bir sorun olmasını, baştan sizin söylediğiniz durumu reddediyor proje. Peki, bu jargon içerisinde, o özerklikler sürekliliğin bilincini uyandıran şeyler değil mi esasında? Bence, buradaki zemin bu tasarımın en zayıf yanı. Özerkliği reddediyor. Boşluğun başka bir düzlemden tarifinin baskısı altında. Örneğin, New York Ulusal Kütüphanesi'nin orta boşluğundaki ağaçlar, bir camın arkasında korumaya alınmıştır âdeta. Artık gidip ağaca yaslanamazsınız, ama zihinsel deneyimi sürdürmeyi önerir mimar. Buradaki mekânsal kurgunun da, bu türden bir boş hafıza zihinselliği içerisinde tasarlanması gerekiyordu. "Ben sürekliliğin içindeyim" bilincini uyandıramıyor bu alan.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU: Şunu tekrar belirteyim: Bizim disiplinimizin araçlarının kontrolünde olmayan fakat bizi, stratejilerimizi belirlerken yönlendiren durumların varlığını kabul etmeliyiz. Çizim hiçbir zaman binanın, parkın, ya da hayatın kendisi değil, bunun bilincinde olmak gerek. Kağıt ve üzerindeki resim, benim disiplinim içinde her çizgisini benim koyduğum bir ortam. Örneğin lunapark bu çizgilerin dışında gerçekleşmiş, ama ben onu düşünüyorum çizirken...

BARAN İDİL: Aklıma şöyle bir şey geliyor. Böyle bir alan; belediyenin, yani kamunun değil de, özel bir şahsın elinde olsaydı, ve projelendirme işini size verseydi, bundan farklı bir şey mi yapardınız?

Böyle bir boşluk size yarışmayla değil de, başka bir ortamda gelse, buranın evvela var olan çevre içinde neyi karşılayabileceği, ne eksiği giderebileceği, ne bozukluğu düzeltereğini düşünürsünüz, değil mi? Kendi başına öyle dehşetli bir potansiyeli yok; etrafı tahrik etmek ya da oluşacak

bir ticaret merkezine bir numune teşkil etmek gibi iddiaları da olamaz.

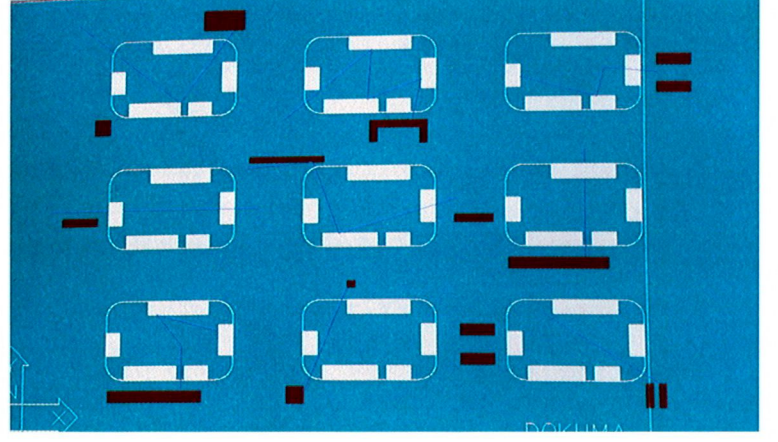
ATILLA YÜCEL: Bu proje, Bandırma'nın gelişmesini tahrik etmek istiyor. Asıl mesele, Bandırma'nın kentsel yaşamı içerisinde ne ifade ettiği. Ben onu merak ediyorum. Bunun ima ettiği gelişme potansiyeliyle Bandırma'nın gelişme istikameti arasında ne gibi ilişkiler var? Bandırma mesela nerelere varacak, ne kadar büyüyecek, kimliği ne olacak? Bir yığın bölgesel ilişki içinde, Bandırma'nın pozisyonuyla, böyle bir projenin Bandırma'nın gelişmesi içindeki konumu arasındaki ilişki bence çok önemli.

Projeye dönersek, ve Bandırma'ya bakarsak; Bandırma'da esas önemli potansiyelin kıyıda olduğunu görüyoruz. Eski iskele civarında, bugünkü düzenlenmiş meydanın çevresinde, lokantalar, şehir kulübü, vesairenin olduğu büyük bir rekreatif alan var. Bu alışkanlık da vardır Bandırma'da, orası çok ciddi bir şekilde kullanılır. Bandırma'nın kuzeye bakmasına rağmen denizle barışık bir kullanımı vardır.

MEHMET KÜTÜKCÜOĞLU: Şehirlerin gelişmesinde bence iki türlü yön var. Biri, şehrin resesif, yani çekinik yapısının üzerinden; diğeri de, dominant yapısı üzerinden geliştirmek. Bu ikisi aynı anda olur. Yani bu alan hem resesif, hem dominant.

Bandırma'yı, ya da herhangi bir şehri alalım. Diyelim ki, bir grid-şehir içinden bir nehir geçiyor. Nehrin geçtiği yerler, aslında şehrin dominant yapısının olduğu yerlerdir. Genelde tam tersi, grid daha dominanttır, diye algılanır. Ama, dominant olan aslında, o nehrin geçtiği ya da kıyının olduğu yerdir. Bastırılmış olan ise, gridin ta kendisidir. Yani, gridi uygulayacağınız herhangi bir geliştirme projesi, şehrin öteki resesif yerleri için de bir fikir teşkil edebilir.

Bir şehrin geliştirilmesinde bunlardan biri değil, her ikisi de yapılır, diye düşünüyorum.

MURAT ULUĞ - Üstün,yüce, seçkin olana ait değer kavramlarıyla önce faşizmin eşiğinden döndüm. Sonra bunlardan sıyrılıp daha fazla özgürleşebilmek için popülizmin, hatta arabesk olanın kucağına attım kendimi. Ancak, orada da yeni değerler kümesinin, daha gevşemiş ama, yine de hâlâ ağırlıklı olarak var olduğu bir bölgeyle karşılaştım. Sonra başka bir bölgeye, gündelik hayata doğru savurdum kendimi. Belirsiz, akışkan, kaygan yapısının içinde ve özgürleşmenin gerçek mekanı olarak hala yasalarını kavramaya çalışıyorum.Bu savrulmaların ciddiyyetten, hiç olmazsa ciddiyyetin sahte tahakkümünden daha iyi olduğunu söylemeyeceğim, dahası; savrulmanın var oluşun yasası olduğunu ve oradan oraya bilinçli olarak bir yerlere doğru kendimizi savuramadığımız sürece, tasarımcının bir nokta içinde sabitleşip, tüm yapılarının sayıklamaya dönüşeceğini düşünüyorum.

Tarihsel dediğimiz, değer affettiğimiz bir duvarın kendi içinde katmanlaşmış zamanının, aslında onun mekânsal olarak tutunduğu şey olmadığını, tam tersi anın, örneğin çöp tenekesinin onunla yan yana gelişinde mekânsal ilişkinin yeniden oluştuğunu ve ancak mekânın bu riskli ve bozucu oluşumdan sonra kendisini açabildiğini; yani mekânın anla o değer arasındaki tam anlamıyla bir bozulmadan türediğini kendimce bir mekânın oluşum yasası olarak yeniden kavradım. Ve o oluşum koşulunu ve özgürleşme aralığını da artık ara alanlar, yani programı olmayan, bizim tarafımızdan, eylemlerimiz tarafından her an yeniden örgütlenerek ve kendini yeniden üreterek oluşabileceğini düşünüyorum. Şimdi, bunların hepsinin ne demek olduğunu, iki örnek üzerinden becerebildiğim oranda anlatmaya çalışacağım. İlki Isparta Çarşamba Pazarı Kentsel Tasarım, diğeri de Kenan'la birlikte hazırladığımız Arjantin'de bir müze önerisi, ki bu uluslararası bir yarışmaydı.İlki kentin içinde yüzen bir adada gerçekleştirildi. Bu adanın dört kavşak noktası var. Bu tasarım katman katman yapılardan oluşmakta. Bu kavşak noktaları arasındaki gidip gelmeler birinci katmanı oluşturmakta. Bu kente ait bir belirleme ve kendiliğinden bir örgü oluşturmakta. İkinci katman ise programdan kaynaklanan bünyeye ait. Zemin altı ve zemin üstü ilişkileri içeriden dışarıya ve dışarıdan içeriye taşıyacak üç boyutlu bir strüktür bu. Bu iki yapının üst üste getirilmesi ile bir sürü artık alan oluşmakta ve programatik olarak karşımıza neyin çıkacağına bağlı olarak tasarım gelişmekte. Bünyeye ait bir alt merkez fikriyle birlikte, kentle alanın ilişkilerinin tamamen çeperlerden gelişebileceğine dair ön bir fikir olduğunu ve olması gerektiğini; çünkü, Isparta'nın eninde sonunda kendi yerel mekânsallığına ait ilişkileri, yerel ilişkilerin sürekliliği içinde değil, mutlaka yeni bir kentselliğin açılımında kendisini geleceğe açabileceğini düşünmek gerekiyordu.

Programda otel, büro, alışveriş, sinema, tiyatro, müze, sergi salonu yanında bir de cami vardı Bir de önemli bir program verisi olarak kırsal terminal ve kalıcı pazar yerini eklemek gerekir. Kavşaklardaki düğüm noktaları doğal olarak kent ile olan ilişkilerimizi, alan ile kent arasındaki ilişkilerin düğümlendiği landmark'ları oluşturuyor, yani alan bu noktalardan kente bağlanıyor. Ama bunlar herhangi bir simgesel öneme sahip değiller ya da öyle olmaları önerilmiyor Bunlardan birisi boş bir saçak. Diğerleri ise merdiven ve asansör kuleleri olarak kullanılıyor. Çeperlerde sabit programları olmayan farklı kentsel eylemlilikleri üslenmekte.Bu alanlardan biri pazar yerini oluşturmakta. O nedenle öncelikle kaba bir strüktür üzerine kurulu olan alan pazarın kendi iç mantığına uygun olarak sürekli saçaklanmalarla gelişip sonra toparlanıp gideceği kaba bir ortam.Böyle bir tasarım anlayışı karşıya kaldığınız sorunları anında maket ile deneysel olarak çözüp cevabını verdiğiniz bir çalışmayı, yani deneysel bir çalışmayı da gerektiriyordu. Daha önce tasarlanmış, kurgulanmış şeyler sadece belirsiz çerçeve-

Murat Uluğ

1958 Ankara doğumlu.1981 yılında ADMMA Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Tasarımcı olarak çalışmalarını sürdürmesi yanında Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğretim üyesi.

Kenan Güvenç

1957 İstanbul doğumlu.1986 yılında ODTÜ Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Tasarımcı olarak çalışmalarını sürdürmesi yanında Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğretim görevlisi.

ler. Bu birkaç katmana gündelik gidip gelmeler , bünyeye ait strüktür. düğümler ve onun dışında alanın kent ile olan ilişkilerini makro ölçekte , alanı kente doğru aktaracak ışık kuleleri eklemekte. Bu kulelerin, hiçbir işlevleri yok . Yani bildik belirli bir nedensellik üzerine kurulu değiller . Kentin kendi içindeki oluşum mantığını kavradığınızda kent ile o tür ilişkiye girdiğinizde meşrû hale gelecek, kabul edilebilecek. Ama, kent ile olan ilişkilerimizi bir üst belirlenime doğru yönlendirmediğinizde, kente dair kavrayışımız öyle gelişmediğinde varolmayacak boş yapılar.

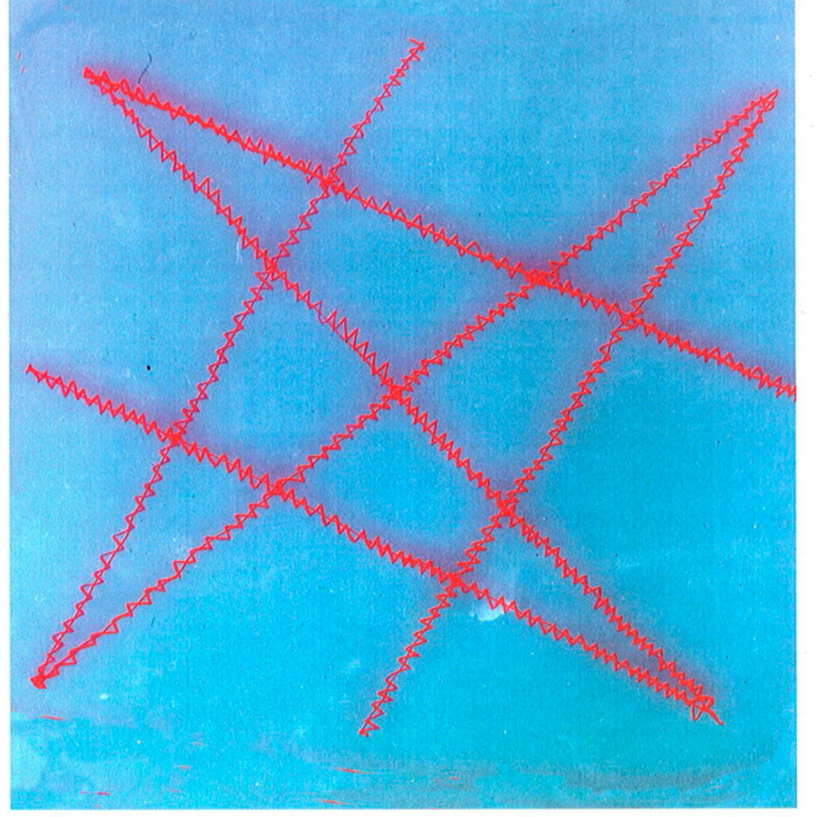
Tasarımcının şimdiye kadar gerçekleştirdiği daha önce bildiğini varsaydığı ona sunulmuş mekânın temsili yerine tasarımcının da kendisini izleyerek oyuna katıldığı tamamen mekânın nasıl oluşacağına, oluşabileceğine dair bir çalışma. Bunun arkasında hiçbir üst anlam ya da söylem yok. Sadece konstrüktif olanla eylemsel olanın ana bağlı olarak gelişmelerinden türüyor. Aslında da mekânın böyle oluştuğu çok açık. Yani, anlam bir şeyin onun üzerine daha önceden bildiğimiz değerleri yeniden kazımamızla değil, tam tersi konstrüktif olandan eylemsel olanın bizim yaşantımız tarafından zaman içindeki örgüsünden oluşuyor. Yani eylemden ve konstrüktif olanın raslantsal morfolojisinden türemiş ve bizim için sonradan doldurduğumuz bir oluşum. Halbuki, tasarımcı yüzyıllar boyunca varolduğunu düşündüğü anlamı, daha da üst bir anlamı simgeyi baştan varsayarak sürekli olarak mekânı temsil etmeye çalıştı, durdu. Bu açıkçası başka bir bedene ait "güç"ün mimar tarafından temsili. Bu geleneksel mimarlığın bağlı olduğu kavramların tartışılmasını da beraberinde getiriyor. Bunlarda en üst kavramlar olarak güzel ve yüce. Bunlar mekânın temsiline en önemli araçları oldular hep. Kuşkusuz ben de bu kavramların içine doğdum ve halen bunlarla cebelleşmeyi sürdürüyorum. Ancak tasarımcı olarak uzak durmam gerektiğini düşünüyorum ve tüm yapımalarımı bu kavramlardan uzaklaşarak sürdürmeye çalışıyorum. Çünkü bu kavramlar tasarımsal olarak önümde duran engeller.

NEVZAT SAYIN Bir şey soracağım hemen. Doğru anladıysam eğer. Sizin güzel dediğiniz, benim doğru ya da iyi diye tercüme ederek algıladığım şey, niye tasarımcıların düşünce ögesi değil? Kimin meselesi olabilir, ya da onun değilse, kimin olabilir?

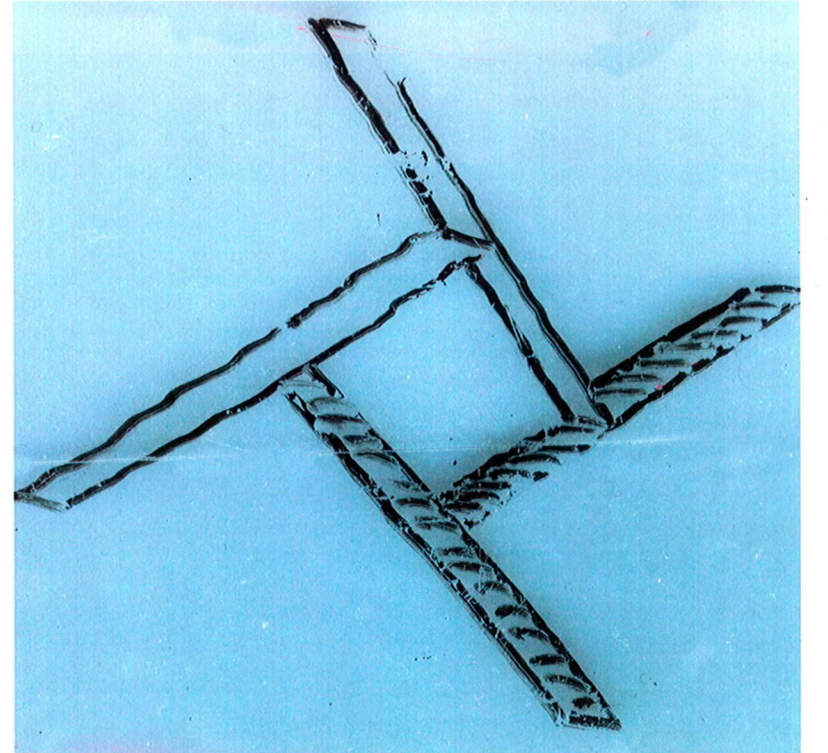
MURAT ULUĞ Şunun meselesi: Tasarımcının meselesi sadece bir kavrayışı geliştirmek. Bu nedenle dünyayı evreni sürekli ilgiyle izler ve kavramaya çalışır . Güzel dediğimiz şey ise, benim dünyayla olan ilişkilerimin görelili olarak sabitlediği ve dünyaya durgun olarak bakıp, onun içinde yer aldığımda edindiğim bir duyum. Tasarımcı ise bu noktada kıpırdanmaya başlar. Bu duyumdan sonra tabii ki, yeni bir sıçramayla o duyumu neden edindiğime dair bir kavrayış ile, kendisini yeniden yapmaya doğru hazırlar. Aynı zamanda tasarımcı olmadan da, yeryüzünde herhangi bir insan olarak konumlanmamla tabii ki, güzel, çirkin, sıradan, beğendim, beğenmedim gibi tanımlamalarla yüzyüzeğimdir. Ama bu yüzyüzeligimi tasarımcı olarak yeniden üretmek ve yeni bir kavrayış haline getirmek zorundayım. Çünkü bunlar bu yeniden kavramanın araçları haline gelemediklerinde, bana göre statik dünyanın tekrarları haline gelirler. Yani daha önceden yapılmış olanların tekrarı. O zaman da güzel dediğimiz şeyin, benim tarafımdan tanımlanmış olan şeyin mutlaka sana aktarımında dikte edici bir yanı vardır.

Halbuki ben tasarımcı olarak, onun ne olduğunu yeniden yapmanın kendi mantığı içinde , onunla ilişki kuranın değerlendirmesine bırakmalıyım. Duyumu o geliştirir, ben geliştiremem tasarımcı olarak. Onun aslında neyi güzel olarak bulacağına dair her söylem, bana göre faşistçedir.

Bu aynı zamanda benim başkalarının benim üzerindeki baskısından ko-

1. katman

2. katman

runarak özgürleşme de neden olur. Ve tasarımcı için, bana göre özgürlük çaresiz bir seçim. Yani bu bir seçim değil sadece, içine düştüğü insani bir zorunluluk. Özgürleşebilmenin bedeli de ağırdır kuşkusuz: yalnızlık ve yabancılaşma. Kendini başkalarıyla birlikte bir başkası olarak kavrama bilincini ancak bu yeni konumlanmayla sağlayabilir, ve kendini bir başkası olarak kavradığında, kalabalıklar içinde bile yalnız kalma olanağını edinir. Bu bir tasarımcı için kaçınılmazdır. Onun için, yeryüzünde gezegen gibi dolaşır ve asla bir yere sahip değildir. Bu konumu var olanlarla ilişkilerini geliştirmiyor anlamına gelmiyor, tam tersi varolanla olan ilişkilerini yeniden üretebilmenin mekanını yeniden kuruyor. Çünkü o üst bir beden değil. Bu sadece sıradan bir bedenin kendini yeniden ve zorunlu görme şekli. Çünkü gündelik ilişkilerimizin içinde baktığımızda, bir başkası olmadan kendilik diye bir kavram geliştiremeyiz; eşimiz, kızımız, sevgilimiz, dostumuz olarak tanımladığımız sürekliliğin içinde var oluyoruz. Bu tuhaf tiplere dikkat ederseniz modern insan için de yapılan tiplere aynı zamanda. Riskli hatta yokedici bu oluşum içinde yeniyi yaparım ya da elveda...

NEVZAT SAYIN Tasarım şiddetli bir şeydir, dayatmacıdır, bir şeye davet eder, bir şey sunmaktan da öte, yani öyle olmasını önerir ve bu konuda bir zorlaması vardır. Bu galiba kaçınılmaz bir şey.

ATILLA YÜCEL Tasarım olarak bir tek mimar yok, yani gündelik hayatta çanta, gözlük, otomobil, giysi, hepsi bir şiddet bir anlamda. Bunu ben yeniden konfeksiyone etmiyorum giyerken, otomobil de öyle. O zaman niye ondan kadar korkuyoruz?

MURAT ULUĞ Ama seçim yapıyorsunuz.

ATILLA YÜCEL Tabii seçim yapıyoruz.

MURAT ULUĞ Seçim yapıyorsunuz. Bakın şiddetin seçimi yoktur. Şiddet sizin bedeninize dolaylımsız uygulanan bir şey. Çanta size şiddet uygulamaz. Onunla sizin aranızdaki ilişkide sadece bir ortamdır çanta, ancak onunla aranızdaki ilişkiyi dilerse şiddete dönüştürebilirsiniz. Bu ise sizin seçiminiz ve dolayısıyla özgürlük alanınızdır. Çünkü bu şiddeti bir başkasına aynen uygulayamazsınız. Ama konvansiyonel tasarımcı bu durumu kullanır.

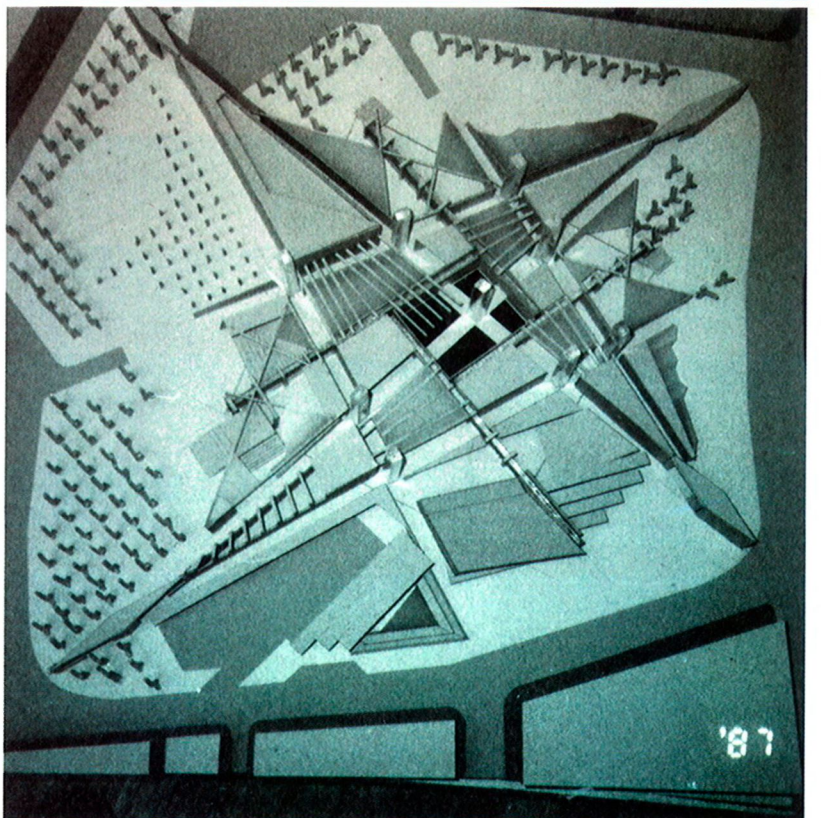
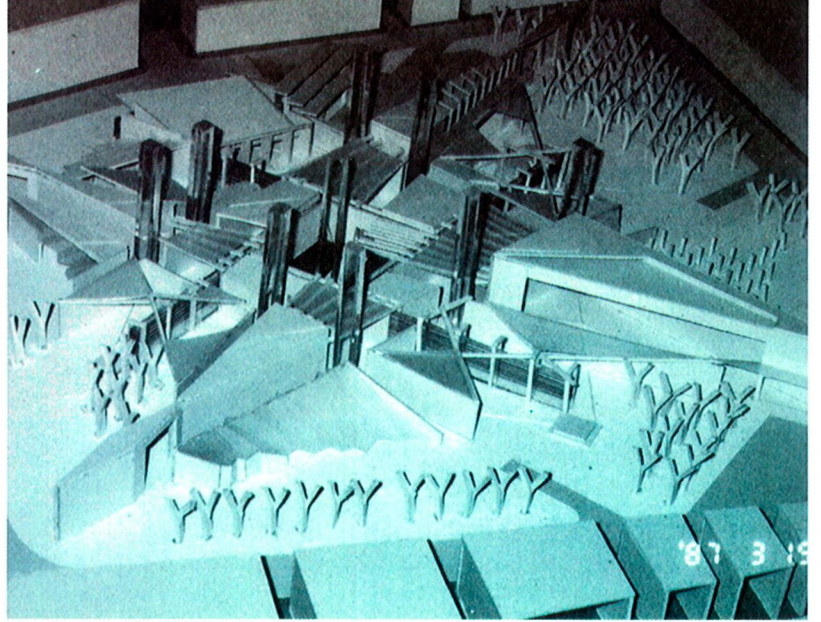
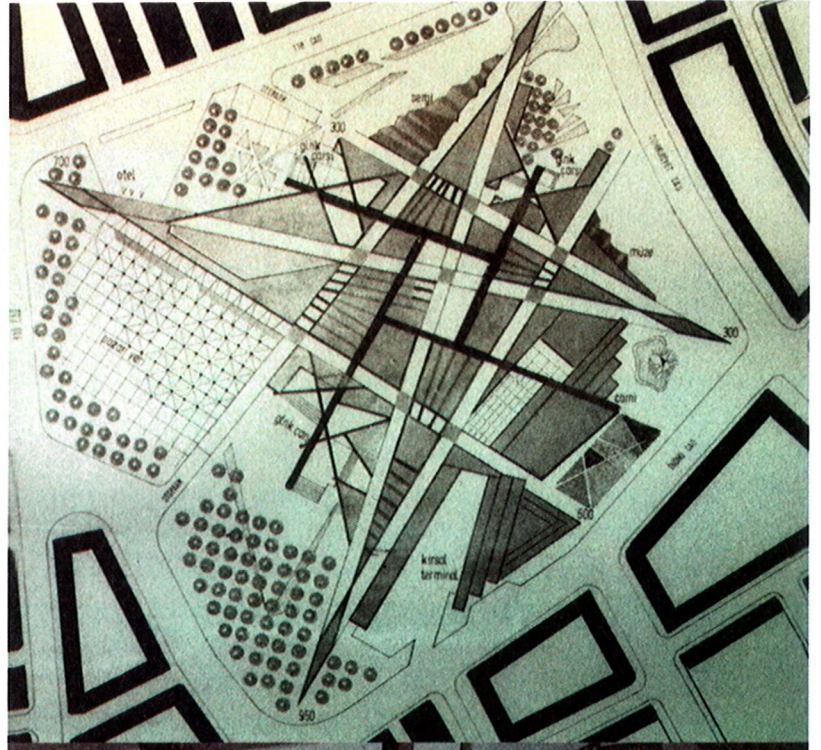
○ şiddeti uygulayamadığı sürece toplumsal meşruiyetini gerçekleştirmez. Ama örneğin; tasarımcı sadece çantayı yapabilir, onun üzerindeki şiddete yönelik, yani mekânı nasıl yeniden anlamlandıracağına yönelik duymaları onunla olan ilişkiye -yani sizinle çanta arasındaki ilişkiye bırakmak zorundadır diyorum.

○ sadece, aynı çantanın yapılması gibi yapar. Ortamları kurar çekilir.

NEVZAT SAYIN İyi ama daha kurarken, daha sonradan gelip izleyeceğin şeyi görüyor olman gerekir.

Ama bu konuşmaya bir de özgürlük kavramını taşıyarak bağladığın için, bu özgür olmak zorundadır diyorsun. Sınırlanmış olmak, çok belli tanımların içerisinde olmak, belki özgürlüğün kısıtlanması gibi görülür. Ama yapılacak olan şeyin sonuç bilgisine ulaşmak anlamında müthiş bir derinlik de getirir kendi kendine.

MURAT ULUĞ Mekânın oluşumunda iki bölge vardır. Doğal olarak biri konvansiyonel muhafazakâr bölgedir ve temsil ettiği zamanın katmanlaştığı bir duyumu, üst bir duyumu geliştirir ve -gerçekten de yegane olan bir

duyumu-yeniden karşı tarafa aktarır; o bir şiddettir ama.

Diğeri ise, sadece onun da bu deneyime kendisini açtığı -tasarımlarken de tasarladıktan sonra da deneyime katıldığı, şekli yine belirsiz olan alan. Kendi eylemliliğini bir başka eylemlilikte bir araya getirdiğinde, tasarımcı olarak belirir ancak...Ve bu her farklı durum için tekrarlanır.

ATILLA YÜCEL Yalnız burada, baskı bağlamında bir şey daha var. Seçme, tabii kişisel ve kullanımsaldır, yani paramı veririm, öderim, alırım, kullanırım biter, atarım bu, tüketim nesnesinin kullanımında geçerli olan bir seçimdir. Ama mimarlıkta bu seçim, daha uzun bir süreci içermesi bakımından bu anlamda değildir. Sokaktan gelip geçen adam, şeyine dokunmadan, hiçbir oradaki seçimsel ürünleri almadan, öyle bir amacı olmadan da, bir anlamda onunla bir ilişki kuruyor. Kullanımda mimar kişiliğinden sıyrılarak, dolaşan, bakan, eden, bakmayan, umrunda olmayan kişi olarak, onun öyle veya böyle olması, güzel ya da çirkin adına yapılmış olması, beni ilgilendirmiyor. Ben bir kişi olarak bakarım, kendi tercihim kullanırım, bakmam, beğenirim, beğenmem. Mimarın bunu güzel adına yapması, mimarı yani beni ilgilendirir.

MURAT ULUĞ Ben de aynen bunu söylüyorum, çok doğru. Kullanıcıyı mimarlık ilgilendirmez. Mimarlık kullanıcının derdi olamaz.

NEVZAT SAYIN Kavramlar, kullanıcıları zaten hiçbir zaman ilgilendirmez...

MURAT ULUĞ Ama şu var bakın: Öyle bir mimarlık paradigmasının içindeyiz ki, kullanıcıya mimarlığın ne olduğuna dair bilinci oluşturmak için Odanın resmî görüşü oluştu. Bu çok baskın bir mimarlık ideolojisi. Ve bunun arkasında estetikçi bir mimarlık var. Şunu iddia ediyor: Benim estetik duyularım koşulsuzdur, doğrudur iyidir ve senin yapacağın tek şey yeryüzünde, benim yaptıklarımı kavrayarak kendini geliştirmendir... Bu estetikçi ve bu alanın etiğidir. Tasarımcının yeni alanının bu olmadığını düşünüyorum. Tabii ki ancak temsili dünyanın, kavranmış anlamlar dünyasının yüküyle ancak bunu yeniden sağlayabiliriz. Çünkü, onlar hâlâ rezerv alanlar olarak süregitmekte ve gidecekler galiba. Aslında aynı zamanda hayatın içinde muhafazakâr olanı sürdüremediği sürece, bana göre devrimci olmanın tek başına bir anlamı yok. Hayatın içinde sadece devrimci olmak olası değildir zaten, asıl muhafazakâr olan bir şey var ve ona olan dirençler bana göre yeni dediğiniz şeyi üretir.

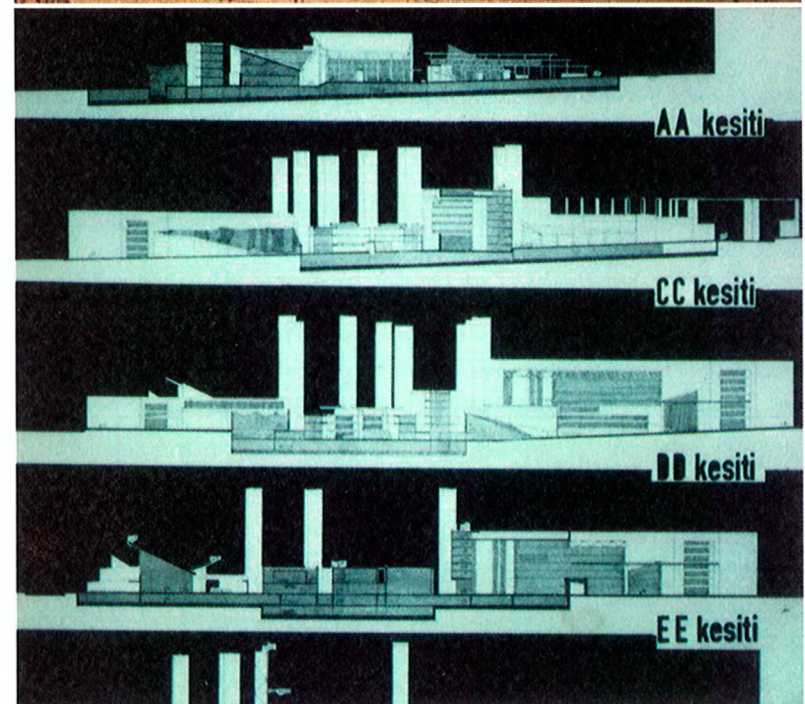
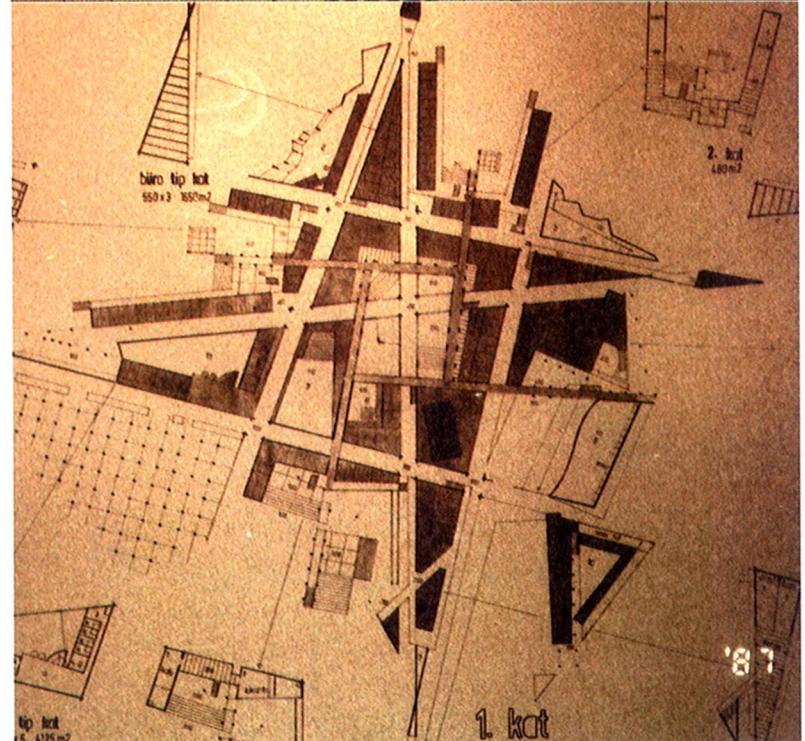
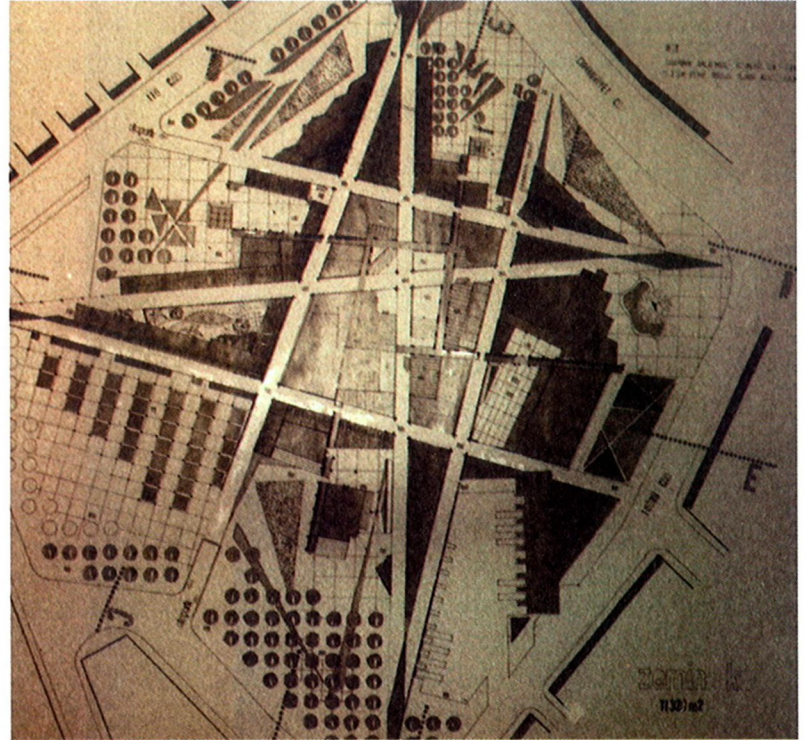
Bir müze programıyla karşı karşıya kaldığınızda bu kavramlarla nasıl oynanabilir?

Hayat oyun oynamaktır. Halbuki öbür estetikçi dünya, hep hayatı ciddiye alır ve arkasındaki ciddi duyuları yeryüzüne yeniden ciddi bir şekilde aktarmanın ortamını yaratır.

Kent oyunun makro mekanıdır; anlık, rastlantısal, tesadüfi durumların toplamının... Kentin kendi oluşum mantığını yeniden geliştirerek tasarımcı olarak yeniden konumlanılabileceğini düşünüyorum. Her türlü kurmacayı, her türlü oluşumu kendi gerçek mantığına yani oyuna doğru çekerek nasıl konumlanabileceğini kavrayabilirsiniz. Her defasında yeniden. İnsan olarak kendimizi yeniden gözden geçirebilmenin tek koşulu; daha önce var olmuş olanları temsil ederek değil, kendi bedenimizle olan ilişkilerimizin arkasındaki gevşek yapının ne olduğunu yeniden yeniden kavrayarak olabilir.

NEVZAT SAYIN En sert kurallar oyun içindedir.

MURAT ULUĞ Onu söylüyorum, ciddi adamın oyunu yoktur, oyuna gelmez onun hayatı. O daha önceden bilinen, ciddi durumların mutlaka dikte edil-

mesi ve hiyerarşisi üzerine kendisini kurar. Hep hiyerarşisi vardır; giriş , girişin ilişkileri, girişin uzaklıkları, sürekli böyle bir hiyerarşiyile bütün hayatı donuklaştırır.

NEVZAT SAYIN Bu oyunun ta kendisi.

MURAT ULUĞ Oyunun değil. Bu senin tarafından belirlenmiş, ve ikinci bir kimliğin asla bozamayacağı bir sabit...

NEVZAT SAYIN Bütün oyunlar öyledir.

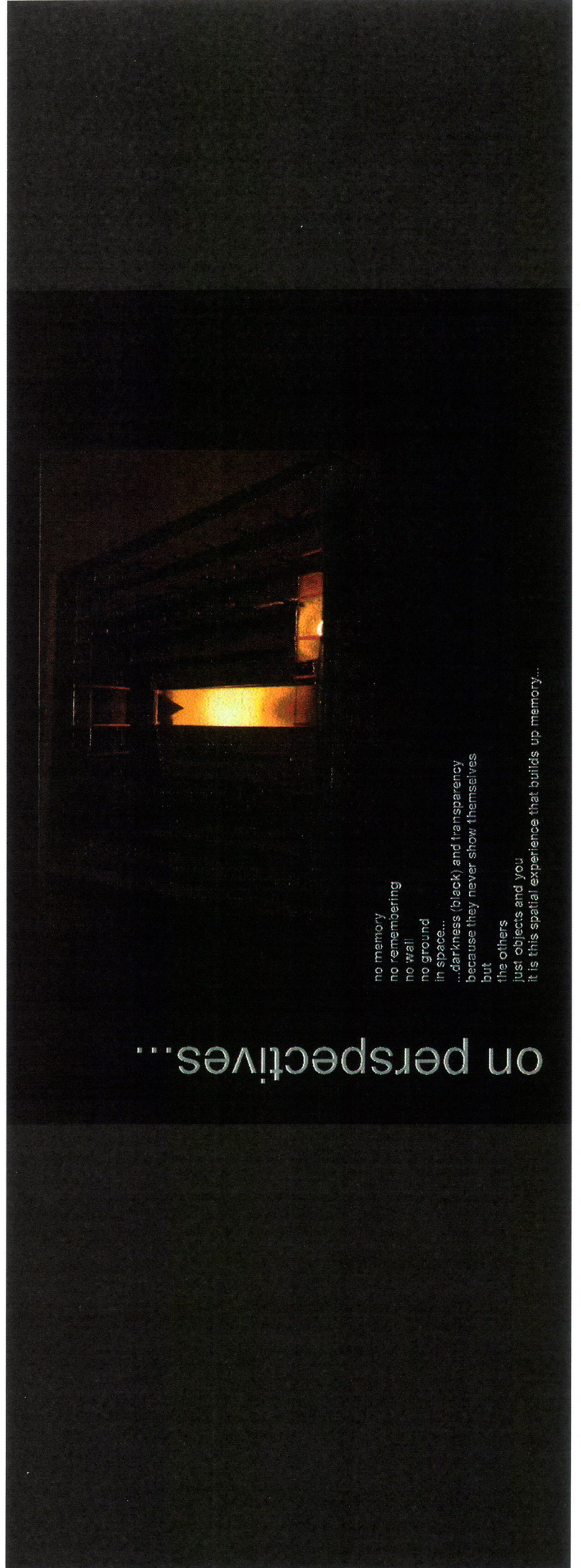
MURAT ULUĞ Hayır, oyun kendisini sürekli tekrar üzerine kuran bir oluşumdur. Elbette kuralları vardır. Kural yoksa oyun da yok. Ancak kurallar sadece oyunun ortamını belirler. Ortamını belirler ki, bir başkasıyla aynı şeyi paylaşabileyim diye. Sonuç, raslantının mekanında, ama iradi olarak süreç tarafından belirlenir. Halbuki diğerinde paylaşmanın mantığı yoktur, o mükemmelleşmiş mantığın yeryüzüne dikte edilmesidir. Sonuç da zaten baştan bellidir. Çünkü en mükemmeldir, ondan daha doğrusunu asla yapamazsınız. Ama, oyun yumuşaktır, serttir hatta, ölümcüldür aynı zamanda ; Rus ruleti gibi. Ama, o riski karşılıklı ve iradi olarak paylaşırsınız ve sonuç rastlantıya dayalıdır, rastlantı yoksa oyun yoktur. Ama bildik, sabit programa dayalı mimarlığın, Ruhi Kara'ya kadar gelmiş mimarlığın (Louis Khan bant çözümünde bu hale gelmiş) kuralları vardır ve o kurallar tasarımcı tarafından sabitlenmek üzere vardır. Onu sabitleyen şey de bir üst be-dendir. O işte neyse, Tanrı olur, kral olur, başka bir şey olur. Evet şimdi ne olur, onu bilmiyorum.. Ama, ben tasarımcı olarak bu oyunun mantığını, kentlin akışkan mantığını, değişkenliğini, onun üzerinde ben nasıl konumlanabilirim, tasarımcı olarak 'bunun karşısında ne yapabilirim'i yeniden gözden geçirdiğimde, tasarımın mantığı da değişmeye başlar.

Konvansiyonel mimarlık, hiyerarşisini total olanda ve simetride gerçekleştirir. Halbuki insanda simetri görünmez bir strüktürdür. Evrende de öyle. Şurada kaç kişiyiz ve bakın raslantısal olarak bile simetrik olarak oluşmuş hiç bir an yok karşımızda. Ta ki "simetrik ol!" komutunu verene kadar da olmayacak. Ama simetrik olduğumuza ait bilgiye tapınarak geçirdik ve geçirmektediriz yaşantımızı. Sahip olduğumuz bu yapı, hareket tarafından sürekli bozulur. Çünkü beden hareket ve eylem için vardır. Ve eylem yoksa mekan da yoktur, sadece temsili olarak vardır: Simetrik olarak; mükemmel, mutlak ve donuk...

İzin verirseniz şu müzeyi anlatayım artık. Zira büyük ölçekli bir çalışmada bu düşünceleri uygulamak kolay gibi görünüyor.

Müze kavramıyla karşı karşıya kaldığımızda, doğal olarak değer diye tarif ettiğimiz, ya da anlamlandırılmış her şeyin tarafımızdan yeniden üretilmesi kişisel bir ortamı gerekiyordu. Bu şu demek: sergilenen nesneyle gerçekleşecek ilişki, bana dikte edilen şekilde değil, tamamen benim öznelliğime bağlı olarak gerçekleşebilmeliydi.

Müze, bir nesneyle karşı karşıya kalındığında, onunla olan ilişkilerinizi kişisel bir deneyim olarak hiçbir önkoşula bağlı olmadan, arka plan değer yargılarından bağımsız yeniden üretebilmenin ortamıdır, diye düşünüyorum. Halbuki bildik müze kavramında müzenin kendisi değerler manzumesi olarak varolur ve nesnelere karşılığımızda hep bu tarihsel olarak oluşmuş üst/üstün değerlerin sürekliliğinde gerçekleşir. O zaman ne yapılabilir? Yani, en temelde bu kavramlardan sıyrılıp yeni bir noktayı ya da bir başlangıcı oluşturmak zorundaydık. Bu durumda karşımıza; unutmak, hafızasızlık, hatırlamamak en temel kavramlar olarak çıktılar. Doğal olarak bunun arkasında mekânın etkin yapısı yoktur, yani mekânın temsiliyeti yoktur, sadece eylemin kendi doğası vardır. Bu kavramları karşılayacak

no memory
no remembering
no wall
no ground
in space...
...darkness (black) and transparency
because they never show themselves
but
the others
just objects and you
it is this spatial experience that builds up memory...

on perspectives...

oluşumları da karanlık ve şeffaflık olarak belirledik.

Şeffaf olan kendini göstermez, ama başkalarını gösterir, kendine ait bir görüntüsü yoktur şeffafın. Aynı şey siyah için de geçerlidir; kendine ait bir görüntü olmaz, hep başkalarını açığa çıkarır. Müzeyle ilgili bir başka belirleme de zeminin sürekliliği ve yüzeylerin arttırılmasıydı.

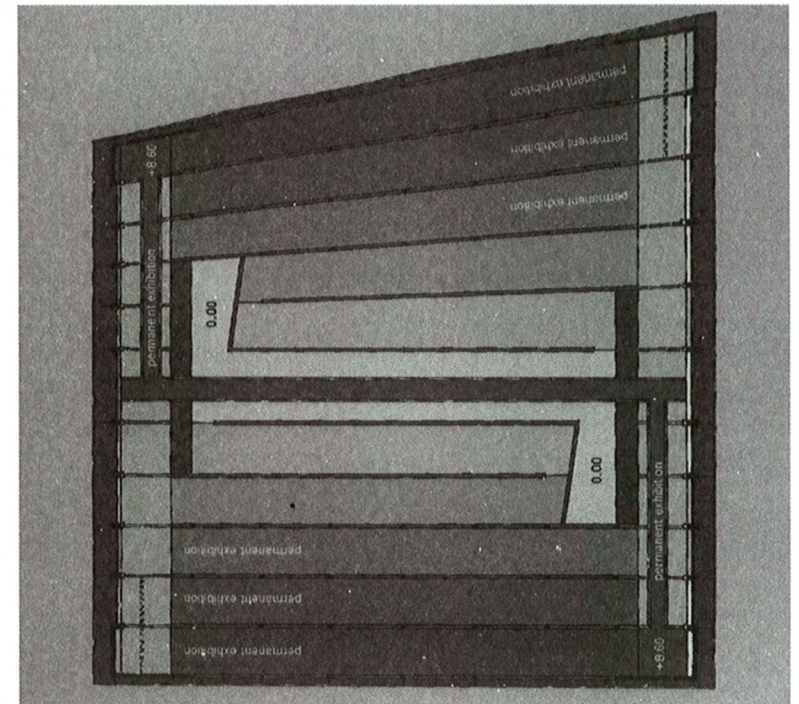
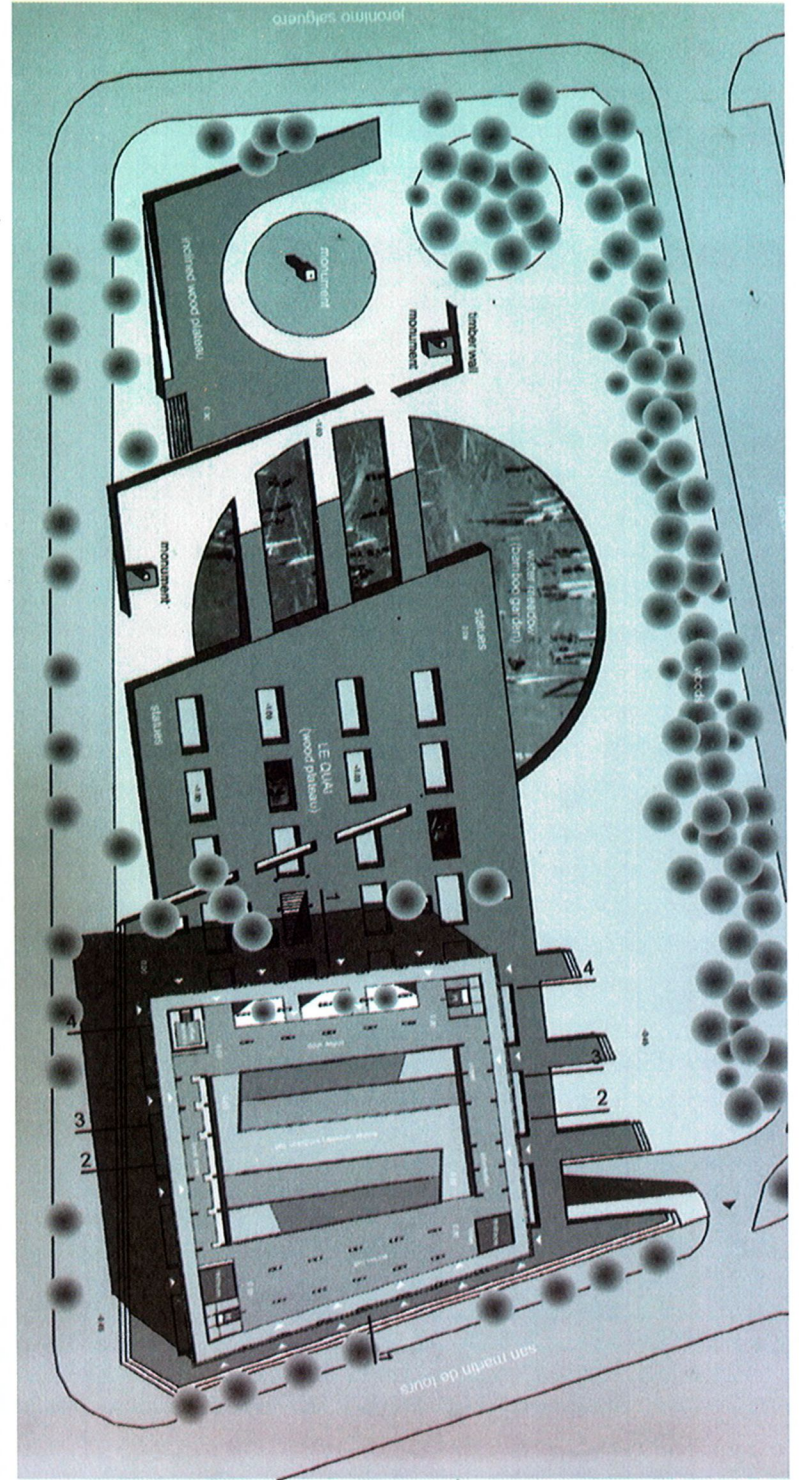
Birkaç teknik sorun vardı: yükseklik, zemin altının belli bir oranın üzerinde kullanılmaması, mevcut alanı ancak %50 kullanabilme vb. Bizim müze için geliştirdiğimiz düşüncelerle (ki bunları bağımsız olarak gerçekleştirdiğimiz bir ön maket yaptık) talep edilenlerden oluşan bozulmadan tasarım türemeye başladı. Bütün kentin gündelik hayatının müzenin kendisine açabileceği ve mevcut cephe paradigmasından kopması gereken (ki yaptığımız bütün tartışmalar bunun zorunluluğunu açıklıyor sanırım) bir yüzey oluşturmak. Bunu berber, kasap ya da bakkalların girişindeki boncuklara benzer, gündelikden ödünç alınmış bir unsuru yeniden üreterek karşılamaya çalıştık. Çepe çevre bütün müzenin çeperleri metalden ya da fiberglastan (fiberglasta Mustafa Yücesan önerdi) hareketli asılan çubuklardan oluştu. Bu, girişe ait ortamı özgürleştirdiği oranda, Arjantin güneşinden içeriye koruyan doğal klimayı da sağlamakta. Bu çubukların giriş esnasında sizin tarafınızdan açılmasının birbirlerine çarparak oluşturduğu sesin yolaçtığı ve çeperlere yayılan müzik ve dalgalanmasının yolaçtığı kayganlık ve sürekli değişkenlik çok önemli bir başka boyutuydu. Burada sesi analojik bir oluşum olarak değil, mimari bir öge olarak, duvar gibi, merdiven gibi kullandık. Sesin su dışında bu türden kullanıldığı bir başka örnek var mı, hatırlamıyorum. Bu tülün arkasında çepe çevre holler var. Birbirlerine akan bir biçimde fuaye, kitap satış, vestiyer, kafe vb. olarak kullanılıyor.

Sergi alanına ilk girdiğiniz zeminde çok derin, altı metrelik bir çukur var ve bir cam yüzeyin üzerinde gidiyorsunuz. Bu başta açıkladığım kavramlara bağlı olarak herhangi bir sürtünme yaratmadan, sergilenen nesne ile ilişki kurmaya, o noktaya sürtünmeden geçme aralığı. Yani o bir sürekli tedirginlik anı. Oradan asıl gideceğiniz yere doğru bir yönelme. Bir fantezi olmaktan çok, tedirgin edici bir boşluğu, sizi asıl eylem alanına doğru götüren tedirgin edici ama aynı zamanda eğlenceli bir geçiş. Sonra da rampalar aracılığıyla kesintisiz bir tırmanış ve bir köprü aracılığıyla karşıya geçip yine rampalar aracılığıyla izleniminizi tamamlıyorsunuz. Ama burada terk etmek isterseniz, ara terkler var.

Programın ikili yapısı vardı. Bir kalıcı sergi bir de geçici sergi isteniyordu. Kalıcı serginin objelerinin büyüklükleri belirli ama, özellikle geçici serginin çok esnek olması isteniyordu. Geçici sergiye ait bu esneklik problemi de hidrolik bir sistem aracılığıyla zemine indirilmesi sonucu gerçekleştiriliyor. Böylelikle çok geniş şeffaf bir avlu elde ettik. Girişdeki çukur zeminde bulunan merdivenler iki uçta rampalar indirildiğinde dışarı çıkıyor ve kalıcı sergiye olan ulaşımı sağlıyorlar.

SEMRA UYGUR Şöyle bir izlenim ediniyorum ben bundan. Sen bir yöntemi, kendi düşünce sistemin içerisinde bir yaklaşımı anlatıyorsun. Aslında bütün tasarımcılar farklı şekillerde de düşünseler, bu sonuca varabilirler. Örneğin Nevzat, örneğin Atilla Bey, eğer böyle bir şey yapmayı hayal ediyor olsalardı, farklı yöntemle gelerek de bunu koyabilirlerdi, sonuç aynı da çıkabilirdi.

MURAT ULUĞ Bu olabirlikler üzerine dünyayı nasıl sınavabiliriz? Bunu sınavacağımız tek şey, bizim yapmamızdır. Ben asla düşüncenin, kavramların belirsiz dünyasında olmam. Ben tasarımcıyım ve yaparım. Düşünceler, kavramlar, herkesin saçma bulduğu felsefeler beni yapmaya yönlendirdiği için benim tarafımdan kabul görür. Felsefe beni felsefe olarak ilgilendirmez. Heidegger okur, anlamaya çalışırım. Ama bu, bir tasarımcı olarak

yapabildiğim sürece önemli. Yapamıyorsam hiçbir anlamı yoktur . Dünya-
da söylediğim her şey dünyayı boşu boşuna işgal ediyordur. Neden oku-
yoruz? Okumam, okumayı onore etmeye yönelik bir şey değil, dolayimsız
tasarlamaya yönelik bir ön hazırlık. Ve nasıl düşünüyorsam ancak öyle ya-
pabilirim. Bunları böyle düşündüm ve böyle yaptım. Sen de bunları , tutar-
sızlıklarını eleştirirsin, ki bunun için buradayız. Ama Han , ya da Nevzat
da bunu yapar mı bunu bilemem. Kendileri yapıyorlar zaten. Onun için de
yaptıkları ve farklılıklarıyla Han ve Nevzat oluyorlar.

SEMRA UYGUR Bunu Kenan ile yaptınız değil mi?

MURAT ULUĞ Kenan'la yaptık, evet.

SEMRA UYGUR Kenan ile aynı düşüncede olmadığını bir cümle arasında
söyledin. O farklılık nedir, anlayabilir miyiz?

KENAN GÜVENÇ Onun yapılma sürecini anlatayım .

Biz bunu yapmadan önce Türkmənistan'da iki tane müze yaptık, Gülnur
Özdağlar Güvenç de vardı. Bu tasarımın üzerinde onun yoğunluğu var. Bu-
rada Murat'a hocalık yaptım; daha çok eleştirmenlik düzeyinde bir hoca-
lık. Sürekli Murat uğraştı; bütün zihinsel olarak Murat kurdu. Kendisinin iki
yıldır geliştirdiği şeyler, tasarımsal olarak gündelik hayata ait açılımları,
mekânı yeniden kavrama deneyimlerini burada açığa çıkarmaya çalıştı.
Dolayısıyla, benim buradaki varlığım, tasarımsal olarak park ile müze ara-
sında tasarlanması gerekli bir bahçe ve oradaki rıhtım. Onu ben tasarla-
dım. Onun dışındakilere hocalık yaptım.

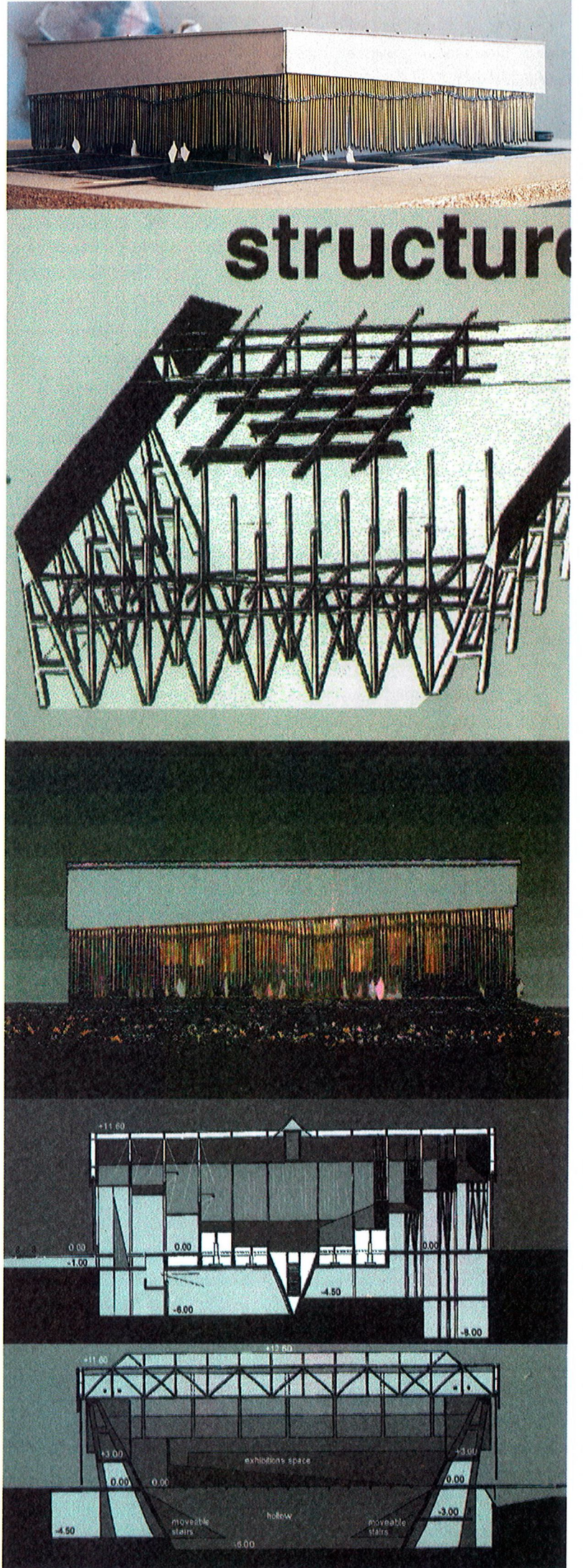
MURAT ULUĞ Şunu ekleyebilir miyim bilgi olarak? Bunun benim tarafım-
dan tasarlanmış olmasına rağmen, benim açılımını yaptığım bütün bu şey-
lere Kenan'ın dolaysız bir katılımı oldu. Biliyorsunuz, bir kader birliğimiz
var bizim onunla, düşünsel anlamda; ve maddî olarak birlikte sıkıntı çeki-
yor olsak bile, bu asıl onun üzerine kurulu. Ve doğal olarak bu
düşüncelerin geliştirilmesinin her safhasında, Kenan'ın zaman zaman hep
olağan üstü katkısı oldu ve destek verdi bana. Bu nedenle , benim tarafım-
dan tasarlanmış olsa bile birlikte yaptığımız bir tasarım .

BARAN İDİL Sizinle söylemde buluşamadığımız pek çok noktalarda,
tasarımda buluşma şansımız oluyor, bunu bir saptamam lazım.

Bu müzeye ait bizim de bir projemiz var, ben bunun kurgusunu da yeni
görüyorum. Bu tür boşluklu bir mekânın ele alınış biçimi bizimkinden, itiraf
edeyim ki çok daha iyi. Bizde de rampalı bir düzen var devamlı sergide.
Fakat o mekân, periyodik sergileme mekânından tamamen farklı ayrı,
kopuk, bir kompartman içinde yer alıyor. Ama aynı konsepti yansıtıyor.
Ama, büyük mekânı darlaştırdığınız zaman, bunun kadar etkin bir sonuç
elde edemediğimizi anlıyorum.

Ben kendi yaptığımız ile bunun kurgusuna baktığım zaman böyle bir şey
görüyorum. Ama bunların var oluş nedenlerini açıklarken, kullanmış ol-
duğumuz sözcükler, var olan bazı değerler üzerine getirdiğiniz yeni
yorumlarda anlayamadığımız halde, ben onları hiç anlayamadığım halde,
hatta onlardan hep kuşku duyduğum halde, ben bu düşüncelere yaslı
olarak ortaya koymuş olduğunuz, tasarımı anladığımı iddia ediyorum.

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU Ben, Murat'ın konuşmasının önemli olduğunu
düşünüyorum. Çünkü projelerin çok önemli bir kısmı, -belki projenin ken-
disi değil, ama üzerine tekrar tekrar yazılan tekziplerdir. Hatta birtakım in-
sanlar projeyi bu yüzden yaparlar. Aynı projeye bir 10 sene sonra dönüp

başka şeyler anlatılabilir. Projelerin bu tarz değerleri vardır. İkincisi; arada nefis anektodlar vardı, onu itiraf etmek lazım. Mesela insan vücudunun simetrik olmadığına dair, ya da sestem cephe gibi... Böyle şeyleri duymak aydınlatıcı geliyor.

Ben, bunun dışında, bir şey sormak istiyorum, senin projeyi anlatırken kullandığın terminolojiden...

Artık mekânlarla ilgili. Aslında projeler çok farklı şekillerde kategorize edilebilir, mesela bir servis kısmı, bir de servis yapıları vardır

Operanın salonu vardır, oraya gelenler şıkır şıkırdır . Bir de arkada prodüksiyon vardır. Bu, onun projesi haline dönüşüyor. Mesela, işte Phantom of the Opera'yı düşünüyorum. Phantom, artık alana kaçıyor. Orada önemli olan, kontrolün olmaması, yani aslında yaratılmamış bir mekân olması. Yani, bunu bilebildiğin, kontrol edebildiğin ölçüde Phantom oralara kaçamayacak. Öyle değil mi?

Peki bunu bir tasarım tahtası önünde bir uğraşı konusu olarak nasıl alabiliyorsun? Bana tamamen tersi gibi geliyor. Artık olanlar, senin de kontrolünden kaçması gereken, senin de yaratmayacağı şeyler. Onlar kendileri yaratılacaklar.

MURAT ULUĞ Bunu çok düşünüyorum, zaten bunu açıklarken iki şekilde açıkladım hatırlarsan... Artık alanları aynı anlattığın gibi, mekânın, yani gündelik mekânın kendi bünyesinden kavırıyoruz. Ondan sonra tasarımcı olarak onu yeniden yaratmanın yollarını arıyorum. Ben bunu kavradıktan sonra, bu kavrayışla birlikte, tasarımsal olarak oyun oynuyorum; sürekli artık alan oluşturuyorum. Gündelik hayatın içinde oluşan bir mantıkla artık alanlar oluşuyor.

Ne yapıyorum bu artık alanlarla ilgili? Tasarımsal bir oyun, karşıma çıkan artık alanın kendi morfolojisinde, her birini bir container olarak mevcut programla ilişkilendiriyorum. Çünkü biliyoruz ki, her container her türlü işleve bürünebilir. Zaten mimarlık da buna verilen bir cevaptır. Bu cevabı karşılaştığım morfolojide yeni bir programı yeniden üstlenebilecek biçimde gerçekleştiriyorum.

İkincisi de, aynı zamanda, zaman içinde kendilerini programlayacak artık alanlar oluşturuyorum. Çeperleri kastediyorum. Birincisi, program oluşturmak üzere geliştirdiğim artık alanlar. Bunu, sadece mekânın kendisini oluşturmasının mantığından, bir yasa olarak kavrayarak gerçekleştiriyorum. İkincisi de tasarımsal olarak sunduğum artık alanlar .

MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU Burada bir şey söyleyebilir miyim?

Bernard Tschumi'nin stratejisinde şöyle bir şey var: O bizim artık alan diye düşündüğümüz yerleri, projenin esası haline getirir. Konvansiyonel anlamda esas olan, yani binanın kendisini teşkil edecek mekânları da dizaynın ikinci planına, yani kendi aktivitesinin artık alanına iter. Yani, Bernard Tschumi'de roller değişiyor. Servis alan, artık alanlaşıyor bir anlamda. Çünkü, çok işlevsel diziliyor ve onun hafızasından siliniyor o andan itibaren.

MURAT ULUĞ Bu düşüncelerin oluşumunda ağırlıklı olarak Lefebvre ve Tschumi'nin çok önemli yerleri var kuşkusuz. Ancak artık alanlar konusunda farklı bir strateji izlediğimi düşünüyorum.

Hepinize davetimizi kabul edip geldiğiniz ve bütün bu tartışmaları belgelememizi sağladığınız için teşekkür ediyoruz.

7-8-9 KASIM 1997 AKÇAKOCA

